

Russisk Politik i Arktis efter Ukrainekrisen

Kristian Søby Kristensen
Casper Sakstrup

Maj 2016

Denne rapport er en del af Center for Militære Studiers forskningsbaserede myndighedsbetjening for Forsvarsministeriet. Formålet med rapporten er at undersøge, hvad Ukrainekrisen har betydet for Ruslands politik i Arktis. Rapportens analyse peger på en høj grad af kontinuitet i den russiske arktispolitik. Krisen har således ikke ledt til et skifte i Ruslands politik. Rapportens analyse peger imidlertid samtidig på en række sikkerhedspolitiske risici knyttet til Ruslands interesser i Arktis. På den baggrund afsluttes rapporten med en række prioriteter og principper for dansk sikkerhedspolitik i Arktis.

Center for Militære Studier er et forskningscenter på Institut for Statskundskab på Københavns Universitet. På centret forskes der i sikkerheds- og forsvarspolitik samt militær strategi, og centrets arbejde danner grundlag for forskningsbaseret myndighedsbetjening af Forsvarsministeriet og de politiske partier bag forsvarsforliget.

Denne rapport er et analysearbejde baseret på forskningsmæssig metode. Rapportens konklusioner kan således ikke tolkes som udtryk for holdninger hos den danske regering, det danske forsvar eller andre myndigheder.

Læs mere om centret og dets aktiviteter på: <http://cms.polsci.ku.dk/>.

Forfattere:

*Seniorforsker, Ph.d. Kristian Søby Kristensen, Center for Militære Studier
Casper Sakstrup, Ph.d.-studerende, Institut for Statskundskab, Aarhus Universitet*

ISBN: 978-87-7393-782-2

This report is a part of Centre for Military Studies' policy research service for the Ministry of Defence. Its purpose is to examine the impact of the Ukraine crisis on Russian policy in the Arctic. The report's analysis points towards a high level of continuity in the Russian Arctic policy. Thus the crisis has not led to a shift in Russian policy. However, at the same time, the report's analysis does suggest that there are a number of security related political risks tied to Russian interests in the Arctic. On this basis, the report ends with a number of priorities and principles for Danish security policy in the Arctic.

Centre for Military Studies is a research-based centre located at the Department of Political Science at the University of Copenhagen. The centre performs research in connection with security and defence policies and military strategies and this research constitutes the foundation for the policy research services that the centre provides for the Ministry of Defence and the political parties to the Defence Agreement.

This report is an analysis based on research methodology. Its conclusions should therefore not be understood as the reflection of the views and opinions of the Danish Government, the Danish Defence or any other authority.

Read more about the centre and its activities at <http://cms.polsci.ku.dk/>.

Authors:

*Dr. Kristian Søby Kristensen, Senior Researcher, Centre for Military Studies
Casper Sakstrup, PhD Student, Department of Political Science, Aarhus University*

ISBN: 978-87-7393-782-2

Abstract

How significant have the Ukraine crisis and the deteriorating relationship between Russia and the West been for Russia's policies in the Arctic since 2014? Is it possible to discern a change in Russia's policy or can a case be made for continuity? These are the essential issues examined in this report. Russia is an actor of central importance in the Arctic. Consequently, the development of Russia's policies in the Arctic is of paramount importance to the Danish Realm and the conditions governing Danish foreign and security policy. This report, therefore, sets out to analyze Russian policies on two dimensions – the military and the diplomatic – before and after the Ukraine crisis, respectively. Firstly, the analysis indicates that a line of continuity rather than change prevails in Russian policy. Since 2008, Russia has consistently opted for a generally pragmatic and accommodating diplomatic course combined with a wide-ranging modernization and strengthening of Russia's military capabilities in the region. Secondly, the report interprets this political trajectory as a consequence of Russia's core interest in the economic development of Russian Arctic territory. This core interest indicates that Russian policy is likely to focus on international stability and on the development of regional relations as long as they support Russian interests. Even so, other concerns – especially in terms of military strategy and symbolic politics – can potentially lead Russia's policies in a different direction, risking increased instability in the Arctic. Further, Russia will, from time to time, conduct diplomatic and military actions that decrease her trustworthiness, stepping up conflict dynamics and potentially contributing to undermine Russia's own key economic interest in maintaining regional stability. Thus, there are risks associated with the future development of Russia's policies in the Arctic. Thirdly, therefore, the report discusses the challenges that Russia's policy in the Arctic are likely to present to the Danish Realm. On this basis, the report concludes by outlining a number of priorities and principles that may be used as a starting point for developing specific initiatives with which Danish diplomacy can contribute to maintaining the Arctic as a stable geopolitical region characterized by relatively low tension.

Dansk resumé

Hvad har Ukrainekrisen og det forværrede forhold mellem Vesten og Rusland siden 2014 betydet for Ruslands politik i Arktis? Kan man se forandring i russisk politik, eller er der tale om kontinuitet? De spørgsmål er omdrejningspunktet for denne rapport. Rusland er en afgørende aktør i Arktis. Udviklingen af Ruslands politik i Arktis er således af afgørende betydning for rigsfællesskabet og betingelserne for dansk udenrigs- og sikkerhedspolitik. Rapporten undersøger derfor udviklingen i russisk politik i Arktis på to dimensioner – diplomati og militær – før og efter Ukrainekrisen. Rapportens analyse viser, for det første, at der i vidt omfang er tale om kontinuitet fremfor forandring i russisk politik. Rusland har konsekvent siden 2008 kombineret en overordnet set pragmatisk og imødekommede diplomatisk linje i Arktis med en bredspektret modernisering og styrkelse af Ruslands militære kapaciteter i regionen. Rapporten tolker, for det andet, den politiske linje som et resultat af Ruslands overordnede interesse i økonomisk udvikling af russisk territorium i Arktis. Den kerneinteresse tilsiger, at russisk politik vil fokusere på sikkerhedspolitisk stabilitet og fokusere på at udbygge regionale relationer, så længe de understøtter den russiske interesse. Samtidig eksisterer der imidlertid andre russiske hensyn – ikke mindst militärstrategiske og symbolpolitiske – der potentielt kan lede Ruslands arktiske politik i en retning, der risikerer at skabe ustabilitet i Arktis. Samtidig foretager Rusland jævnligt diplomatiske og militære handlinger, der medvirker til at underminere tilliden til Rusland, virker konfliktskabende og dermed potentielt går imod Ruslands egen nationaløkonomiske interesse i stabilitet. Der er således risici knyttet til udviklingen af Ruslands fremtidige politik i Arktis. Derfor diskuterer rapporten for det tredje, hvilke udfordringer Ruslands politik i Arktis stiller rigsfællesskabet overfor. På den baggrund opridser rapporten afslutningsvis en rækker principper og prioriteter, der kan danne udgangspunkt for udviklingen af konkrete initiativer, hvormed dansk diplomati fortsat kan medvirke til at fastholde Arktis som et stabilt geopolitisk område præget af relativt lav spænding.

Anbefalinger: Fem principper og prioriteter for dansk sikkerhedspolitik i Arktis

- Diplomatisk imødekommenhed:

Rationalet bag Ruslands pragmatiske og regionalt orienterede diplomati i Arktis er, at det fremmer russiske interesser. Derfor giver det mening for Danmark at forfølge en tilsvarende pragmatisk og imødekommande kurs overfor Rusland i Arktis. Det fremmer danske interesser. Imødekommenhed skal ikke forveksles med eftergivenhed, bør fokusere på regionale temae og bør naturligvis finde sted indenfor det vestlige sanktionsregimes rammer. Princippet bør gælde både med hensyn til de mange konkrete emner, der behandles i Arktisk Råd, og med hensyn til nye initiativer, der kan styrke regionale institutioner og regionalt diplomati, samtidig med at de viser værdien for Rusland i at fastholde landets nuværende diplomaticke linje.

- Militær gennemsigtighed:

Usikkerhed, mistillid og uforudsigelighed med hensyn til militære initiativer og aktiviteter medvirker i øjeblikket til at underminere stabiliteten i den arktiske region. Det bør være en klar dansk prioritet at arbejde for at styrke gennemsigtigheden på det militære område. Her kan Danmark fremstå som et eksempel til efterfølgelse ved at informere om og invitere til danske, eller danskledede, øvelser i Arktis som et skridt mod at sikre russisk reciprocitet knyttet til russisk øvelsesaktivitet. Danmark kan arbejde for at etablere et regime af aftaler i Arktis, som medvirker til øget gennemsigtighed og kommunikation mellem de arktiske staters militære styrker. Det vil reducere risikoen for misforståelser og for, at kriser kan eskalere. Netop mekanismen til krisehåndtering og krisekommunikation efterspørges generelt i det russisk-vestlige forhold. Arktis kan være et testområde for dette, og Danmark kan dagsordensætte arktiske tillidsskabende initiativer som et skridt mod en generelt mere stabil og mindre crisesårbar situation i Europa.

- Praktisk samarbejde:

Den norske og russiske kystvagt har på trods af Ukrainekrisen fastholdt et tæt og velfungerende praktisk samarbejde. Tilsvarende er det lykkedes at få oprettet et regionalt kystvagtforum, hvor alle arktiske stater kan samarbejde om at styrke maritim sikkerhed i regionen. Der er imidlertid også andre muligheder for, på trods af sanktionsregimet, at udvikle praktisk samarbejde med Rusland. På det videnskabelige område bør der være muligheder for at udvide det arktiske

samarbejde. Det samme kan gælde informations- og vidensdeling samt på det kulturelle område. Alt dette ligger fint i tråd med Ruslands billede af, hvordan den arktiske fremtid skal udvikle sig, og ikke mindst Ruslands rolle i den forbindelse.

- Klar kommunikation:

Samtidig med forsøg på imødekommenhed er det nødvendigt, at Danmark er klar i sin egen kommunikation – om egne initiativer, hensigter og planer såvel som om, hvordan Danmark forholder sig til russiske initiativer og handlinger. Danske myndigheder skal sikre sig, at der er sammenhæng mellem de signaler, der gives diplomatisk og militært, og den eksternt og internt rettede kommunikation. Selv mindre, objektivt set ubetydelige, danske handlinger kan utilsigtet stimulere kræfter i Rusland, der vil dreje Ruslands politik i en mere militært konfronterende og diplomatisk isoleret retning. Samtidig bør det tilsvarende klart blive pointeret fra dansk side, at megen russisk militær aktivitet af alle andre arktiske lande, herunder Danmark, ses som kontraproduktiv og risikerer at lede til netop den militariserede situation, Rusland tilsyneladende selv arbejder for at undgå.

- Aktiv styrkelse af arktisk konsensus:

For Danmark er en meningsfuld politik overfor Rusland i Arktis afhængig af de andre arktiske aktører. Ikke mindst er det vigtigt, at der blandt USA og de andre vestlige arktiske lande er enighed om politikken overfor Rusland. Det kræver fortsat og målrettet diplomatisk arbejde. I kraft af Grønlands placering og de amerikanske militærstrategiske interesser i Grønland har Danmark en særlig geopolitisk rolle og en særlig geopolitisk betydning set fra Washington. Det giver Danmark adgang til og en legitim mulighed for at påvirke den amerikanske politik i Arktis. En meningsfuld politik overfor Rusland i Arktis handler også om at sikre, at danske holdninger, initiativer og planer høres i Washington.

Indholdsfortegnelse

1. Indledning	1
2. En model for russisk arktispolitik.....	3
3. Russisk arktispolitik i perioden 1989-2014.....	6
3.1 1989-2007: affolkning, økonomisk recession og politisk tørke.....	6
3.2 2007-2014: den russiske genopdagelse af Arktis	7
3.2.1 Diplomati.....	8
3.2.2 Militær.....	9
4. Tendenser i russisk arktispolitik efter Ukrainekrisen	14
4.1 Diplomati.....	14
4.2 Militær	18
5. Hvordan skal Ruslands politik fortolkes?	25
5.1 Kontinuitet i Ruslands arktispolitik	25
5.2 Modsatrettede hensyn – modstridende politik: kontinuitet og forandring i russisk politik	28
5.3 Risici og russisk politik i Arktis.....	33
6. Prioriteter og principper for rigsfællesskabets ruslandspolitik i Arktis	36
6.1 Diplomatisk imødekommenhed	38
6.2 Militær gennemsigtighed	38
6.3 Praktisk samarbejde	39
6.4 Klar kommunikation	39
6.5 Aktiv styrkelse af arktisk konsensus	39
7. Noter	41
8. Litteraturliste	51

1. Indledning

I 2015 luftlandsatte Rusland ca. 100 specialoperationsstyrker på isen nær Nordpolen.¹

Luftlandsætningen er kun et eksempel på en lang række af bemærkelsesværdige russiske handlinger i Arktis, der kan ses som indikatorer på en konfronterende og potentielt aggressiv russisk politik.

Luftlandsætningen skriver sig ind i en konsekvent russisk symbolpolitisk linje i Arktis. En linje, der begyndte med den russiske polarforsker Chilingarovs ekspedition i 2007 til Ishavet, hvor en ubemandet undervandsbåd, under stor international bevågenhed, plantede et russisk flag på havbunden ved Nordpolen.²

Ruslands handlinger har således været medvirkende til at rette verdens bevågenhed mod Arktis og drive populariteten af en dystopisk fremtidsvision for Arktis defineret af geopolitisk konfrontation samt konkurrence og konflikt om territorium og naturressourcer. Disse handlinger skaber derudover nervøsitet og usikkerhed med hensyn til russiske intentioner i Arktis hos Ruslands arktiske naboer såvel som i resten af verden.

Samtidig har Rusland imidlertid deltaget aktivt og pragmatisk i opbygningen af et bredspektret multilateralt regionalt samarbejde med omdrejningspunkt i Arktisk Råd og udbygget praktisk bilateralt samarbejde på mange områder. Rusland er også medunderskriver af Ilulissat-erklæringen fra 2008, hvor de fem arktiske kyststater sammen understreger, at international lov vil regulere deres handlinger og være de rammer, indenfor hvilke eventuelle territorielle uenigheder skal håndteres.³

Blandt akademikere, iagttagere og praktikere har der således været konsensus om, at selv om Rusland jævnligt handler på en måde, der nemt kan tolkes som tegn på en aggressiv politik, og selv om Rusland investerer i sine militære kapaciteter i Arktis, så vil overordnede russiske økonomiske interesser og et centralt russisk ønske om regional (økonomisk) udvikling sandsynligvis fastholde en russisk arktispolitik indenfor en regelbaseret arktisk orden, fokuseret på kompromis, samarbejde og stabilitet.⁴

Men med Ruslands handlinger i Ukraine i 2014 er det generelle forhold til Vesten blevet forværret betragteligt. I Ukraine har Rusland vist vilje til at anvende militær magt i sin udenrigspolitik og vist

vilje til at bryde international lov. Ruslands handlinger i Ukraine har sat Rusland og Vesten i et tydeligt sikkerhedspolitisk modsætningsforhold og har undermineret vestlig tillid til Rusland.

Siden Ukrainekrisen har der været betydelig militær aktivitet i russisk Arktis, og Rusland har afholdt en række militærøvelser, både mindre som for eksempel landsætning af faldskærmsoldater på drivende is nær Nordpolen som nævnt ovenfor og større værnsfælles øvelser med hundreder af fly, mange skibe og tusinder af soldater. Endvidere er en række gamle Sovjetbaser blevet genåbnet, og nye baser er blevet etableret, en ny central arktisk enhedskommando er blevet oprettet, og designerede arktiske brigader er blevet opstillet.

Betyder denne aktivitet, at den russiske arktispolitik bevæger sig i samme retning som Ruslands politik i Ukraine, og at vi vil se et markant mere aggressivt og mindre samarbejdsorienteret Rusland i Arktis som konsekvens af Ukrainekrisen? Vil vi, med andre ord, se en arktisk 'spill-over'-effekt, således at den arktiske region i højere grad vil blive præget af den generelle spænding mellem Rusland og Vesten?⁵ Disse spørgsmål er sparsomt belyst. Der er gennemført relativt få akademiske analyser af russisk sikkerhedspolitik i Arktis, og et flertal af disse er af gode grunde baseret primært på empiri fra før Ukrainekrisen.⁶ Samtidig er Ruslands fremtidige politik i Arktis af afgørende betydning for rigsfællesskabet. Øget sikkerhedspolitisk og eventuelt militær spænding i Arktis risikerer at reducere mulighederne for arktisk – herunder grønlandsk – økonomisk og social udvikling. For det andet risikerer et mere spændingsfyldt Arktis at placere Danmark i et tydeligt, måske endda udsat, modsætningsforhold til Rusland. Der er således vægtige danske interesser på spil i relation til den russiske politik i Arktis. Formålet med denne rapport er derfor at undersøge og fortolke kontinuitet og forandring i russisk arktispolitik efter Ukrainekrisen og på den baggrund udlede potentielle konsekvenser og muligheder for rigsfællesskabets fremtidige arktiske politik.

Rapporten er, udover denne indledning, opdelt i fem kapitler. I det første kapitel præsenterer vi en model til at analysere russisk arktispolitik, og ved at dele politikken op i to dimensioner – diplomati og militær – kan rapporten konstruere fire idealtypiske retninger for russisk udenrigspolitik. Med det udgangspunkt redegør rapporten for det andet for russisk arktispolitik før Ukrainekrisen i perioden 2007-2014. I det tredje kapitel analyseres Ruslands arktispolitik efter Ukrainekrisen. På den baggrund analyserer kapitel 4, hvilke intentioner der ligger bag politikken, og hvad der driver den, og diskuterer kontinuitet, forandring og risici i forbindelse med Ruslands arktiske politik.

Herefter udleder kapitel 5 en række principper og prioriteter, der kan inspirere rigsfællesskabets ruslandsopolitik i Arktis.

Rapportens analyser er baseret på offentligt tilgængelig information fra observatører, regeringer og embedsværk. Forfatterne har udoer et almindeligt litteraturstudie gennemført baggrundsinterviews med både danske og udenlandske eksperter og praktikere på området. Rapporten udgør en del af Center for Militære Studiers (CMS') forskningsbaserede myndighedsbetjening, der med et forskningsudgangspunkt støtter dansk forsvarspolitisk beslutningstagen og vidensproduktion. Rapporten er derfor også underlagt CMS' procedurer for kvalitetssikring, herunder internt og eksternt peer-review. Rapportens forfattere vil gerne rette tak til alle dem, der har stillet deres tid til rådighed for vores spørgsmål og diskuteret russisk arktispolitik med os, til kollegaer på CMS samt til rapportens eksterne reviewer for meget konstruktive forslag til forbedring af rapporten. Analyser og konklusion er alene forfatternes ansvar.

2. En model for russisk arktispolitik

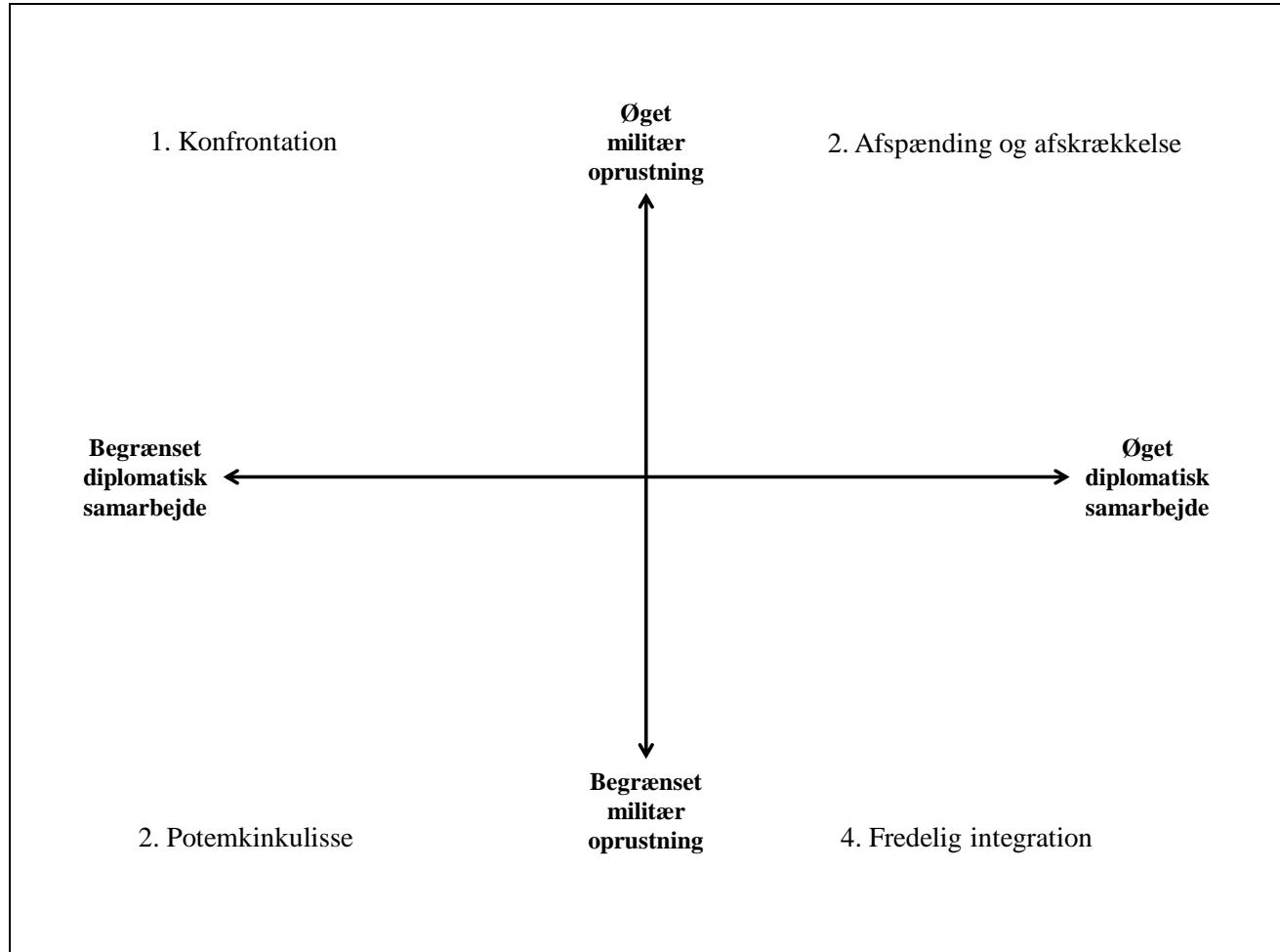
Hvordan kan man undersøge russisk politik i Arktis, og, ikke mindst, hvordan kan man bedømme betydningen af Ukrainekrisen for den russiske politik? I dette kapitel præsenteres en simpel model for russisk arktispolitik, hvis formål er at begrænse kompleksiteten i russisk politik. Ved at afgrænse vores analyse af russisk politik til to parametre bliver det muligt både at analysere en overordnet retning i den russiske arktispolitik og at identificere eventuelle afgørende skift. Selv om modellen er en forsimpling, er den vigtig, for at vi kan svare på rapportens hovedspørgsmål – om Ukrainekrisen har haft betydning for russisk udenrigspolitik i Arktis og i så fald hvilken.

Ruslands politik i Arktis reducerer vi i vores analyse til at bestå af en militær og en diplomatisk dimension. For dem begge gælder, at de kan vurderes som mere eller mindre konfronterende, forstået som graden af diplomatisk samarbejde og imødekommenhed på den ene dimension og graden af militær oprustning og provokerende militære handlinger på den anden dimension. Den empiriske baggrund for de to dimensioner udgøres af russiske handlinger såsom politiske beslutninger, uttalelser og initiativer, der er rettet mod Arktis, og som kan tænkes at have betydning for Ruslands relationer til andre arktiske stater.

Diplomatisk arktispolitik er Ruslands politiske adfærd overfor andre statslige aktører i Arktis. Den dimension kan gå fra at være konstruktiv, konsensussøgende og samarbejdsvillig til at være

destruktiv, konfliktskabende og samarbejdsnedbrydende. **Militær arktispolitik** udgøres af russisk op- eller nedrustning i regionen, herunder investeringer, reorganiseringer og effektiviseringer såvel som militære øvelser og provokerende magtdemonstrationer med militære midler. Når de to dimensioner kombineres, så fremkommer der fire retninger i russisk arktispolitik med hver sin idealtypiske position. De er illustreret i figur 1.

Figur 1: En model for russisk arktispolitik

Den første retning kalder vi 'Konfrontation'. Den er et udtryk for en tydelig militær oprustning og kan indeholde elementer som kvantitativ eller kvalitativ styrkelse af russiske arktiske militære kapabiliteter i kombination med militære magtdemonstrationer og intentionelle provokationer såsom territoralkrænkelser, aggressiv øvelsesaktivitet og forstyrrelse af skibs- og flytrafik. I den diplomatiske dimension udviser Rusland samtidig reduceret vilje til samarbejde. For eksempel kan dette komme til udtryk i russisk uvillighed til at indgå nye regionale aftaler, besværliggøre arbejdet indenfor eksisterende aftaler eller ligefrem betyde, at Rusland vil bryde disse aftaler. Rusland vil føre en konfronterende diplomatisk kurs, der eksplisit vil sætte spørgsmålstege ved regionens

institutionelle rammer, herunder det FN-forankrede forløb med hensyn til deling af havbunden, som Ilulissat-erklæringen beskriver. I stedet for pragmatisk diplomatisk samarbejde og politisk villighed til kompromis vil Rusland sætte hårdt mod hårdt i sin arktiske diplomatiske praksis.

Den anden retning, Ruslands arktispolitik kan tage, kalder vi 'Afspænding og afskrækelse'. Begrebsparret er inspireret af NATO's politik under den kolde krig efter Harmel-rapporten fra 1967, hvor det bliver NATO's politik at kombinere diplomatisk imødekommenhed med militær styrke (detente and deterrence). Det samme gælder for Rusland i Arktis indenfor denne retning. Diplomatisk følger Rusland pragmatisk og imødekommande en samarbejdende kurs. Det betyder aktivt russisk diplomatisk arbejde for at styrke det regionale – og bilaterale – samarbejde. Samtidig er man villig til at indgå kompromiser om væsentlige emner og vil generelt lade sin udenrigspolitik udspille sig indenfor regionens institutionelle rammer og for eksempel konstruktivt og imødekommande indgå i arbejdet med at fordele havbunden mellem kravshavere ifølge FN's havretskommissons, UNCLOS', retningslinjer. Militært oprustes der imidlertid kraftigt, og russiske kapabiliteter i Arktis styrkes betragteligt. Med styrkelsen af kapabiliteterne følger også øget øvelsesaktivitet og øgede militære magtdemonstrationer.

Den tredje retning benævnes 'Potemkinkulisse'. Indenfor denne retning reducerer Rusland sine militære kapabiliteter. Det kan komme til udtryk i en generelt mindre grad af parathed hos de militære styrker i Arktis, mindre øvelsesaktivitet og mindre aggressive demonstrationer af militær kapacitet. Reduktionen kan imidlertid også give sig udslag i faktisk reduktion i mængden af skibe, fly og soldater, kombineret med reduceret tilstedeværelse i kraft af baselukninger og et generelt reduceret aktivitetsniveau. Indenfor denne retning udviser Rusland ikke politisk interesse i diplomatisk at understøtte udviklingen af regionalt samarbejde og sætter tværtom hårdt mod hårdt i en konfronterende diplomatisk kurs. Rusland isolerer sig fremfor at engagere sig diplomatisk i regionen.

Slutteligt er der den fjerde idealtypiske retning, 'Fredelig integration'. Indenfor denne arktispolitik følger Rusland diplomatisk en aktiv samarbejdscurso, der ligesom indenfor den anden retning med stor kompromisvillighed er fokuseret på at udbygge de regionale institutioner og det regionale samarbejde. Den diplomatiske imødekommenhed suppleres, som indenfor Potemkinkulisse-retningen, militært af en markant reduktion af russiske militære aktiviteter og russisk militær tilstedeværelse i regionen.

Modellens to dimensioner konstruerer således fire idealtypiske retninger for russisk arktispolitik og fokuserer på russisk diplomatisk og militær praksis. Den model giver en ramme for at diskutere og vurdere statussen for såvel som udviklingen i russisk arktispolitik. De to dimensioner er samtidig relative. For eksempel kan russisk diplomatisk praksis være mere eller mindre samarbejdssøgende. Endvidere er modellen rent deskriptiv og indeholder ikke noget kausalt forhold. Hvorfor en given udvikling i russisk arktispolitik har fundet sted, er et mere kompliceret spørgsmål end spørgsmålet om, hvordan politikken ser ud, og på hvilken måde den har udviklet sig. En begrebsliggørelse og modellering af politikken og dens udvikling er imidlertid en forudsætning for at diskutere dens status, tilblivelse og potentielle forandring.

For denne rappers spørgsmål om Ukrainekrisens betydning for russisk arktispolitik bliver det afgørende empirisk at afdække et 'før' og 'efter' krisen i både den diplomatiske og den militære dimension. Med den ovenstående model har rapporten etableret sin analytiske ramme og retning. Det første skridt er derfor at vurdere udviklingen i Ruslands arktispolitik op til begivenhederne i Ukraine i 2014. Det er forudsætningen for at analysere eventuelle efterfølgende forandringer.

3. Russisk arktispolitik i perioden 1989-2014

Dette kapitel beskriver russisk arktispolitik i perioden fra Berlinmurens fald i 1989 til Ukrainekrisens start i 2014. Kapitlet er underinddelt i perioden 1989-2007, hvor Rusland, ligesom de fleste arktiske stater, ikke var specielt opmærksom på fremtidige muligheder og udfordringer i Arktis og de internationale relationer i regionen. I 2007 opstod i Rusland en fornyet interesse for Arktis. Denne interesse er bredspektret og for det første en væsentlig del af russiske nationale politiske narrativer,⁷ for det andet af central militær-strategisk betydning samt for det tredje en afgørende del af Ruslands økonomiske fremtid. Den nyopdagede russiske interesse i Arktis cementeres symbolsk af den russiske flagplantning på havbunden under Nordpolen, netop i 2007.⁸

3.1 1989-2007: affolkning, økonomisk recession og politisk tørke

Udforskningen, udviklingen og udnyttelsen af de russiske dele af Arktis var en højt prioriteret dagsorden under det sovjetiske styre. En politisk målsætning om regional udvikling af de russiske dele af Arktis medførte omfattende statsstøtte og statsfinansieret økonomisk aktivitet knyttet til alt fra industrialisering af rensdyrhold til omfattende militærindustrielle investeringer i ikke mindst

Nordflåden og Ruslands strategiske atomslagstyrker – i Arktis først og fremmest atomare ubåde.⁹ Industrier, infrastruktur og hele byer anlægges.

Kort tid før Sovjetunionens endelige sammenbrud i 1991 begyndte en alvorlig økonomisk recession og en større demografisk tilbagegang. Med Sovjetunionens sammenbrud var de arktiske dele af Rusland mere eller mindre overladt til sig selv. Paul Josephson taler endda om en deindustrialisering af de russiske dele af Arktis.¹⁰ I løbet af 1990’ernes økonomiske og politiske kaos i Rusland forsvandt det meste af statsstøtten til regionen, varer blev dyrere, fabrikker lukkede, jobs forsvandt, og forskningsprojekter mistede finansiering.¹¹ Med deindustrialisering fulgte affolkning, hvor flere arktiske byer mistede 20 procent af deres befolkning siden 1991,¹² og hvor hver sjette indbygger mellem 1989 og 2006 immigrerer fra russisk Arktis.¹³ I et militært perspektiv var situationen tilsvarende kritisk. Selv om kapaciteter i den arktiske region – ikke mindst Nordflåden og de strategiske ubåde – prioriteredes højt af russiske beslutningstagere¹⁴, var det økonomisk, organisatorisk og administrativt en stor udfordring at fastholde egentlig operativ kapacitet, selv med hensyn til højt prioriterede våbensystemer. Ulykken med atomubåden Kursk i 2000 er et tydeligt og tragisk eksempel på dette.

3.2 2007-2014: den russiske genopdagelse af Arktis

I takt med den stigende internationale interesse for Arktis og de forventede fremtidige klimaskabte forandringer i regionen og ikke mindst i kraft af øget administrativ og økonomisk kapacitet i Moskva får Arktis også fornyet politisk opmærksomhed i Rusland. Allerede i 2001 offentliggøres en russisk strategi for Arktis, og fra omkring 2005 begynder styret i Kreml for alvor at nævne geninvesteringer i Arktis som væsentlige politiske prioriteter. I 2007 demonstreres den nye interesse for Arktis igennem den symbolske russiske flagplantning på havbunden ved Nordpolen.¹⁵ Flagplantningen følges mere realpolitisk op i 2008 med en ny russisk statslig strategi for Arktis. Denne komplementeres i 2009 af en ny national sikkerhedsstrategi, hvori Arktis og udviklingen af Arktis udsæs til at spille en væsentlig rolle for Ruslands fremtidig nationale sikkerhed. Betydningen af Arktis for russiske beslutningstagere er i vidt omfang centreret om udnyttelse af naturressourcer, og også i den russiske statslige energistrategi fra 2009 fremstår Arktis som et omdrejningspunkt for fremtidig udvikling og udvinding af olie og gas.¹⁶ Fra 2007-2008 er der således tale om en reel fornyet russisk arktispolitik.¹⁷ Fra dette tidspunkt spiller Arktis’ nationalsymbolske betydning, regionens naturressourcers økonomiske potentiale samt regionens sikkerhedspolitiske rolle sammen i en ny russisk arktispolitik, og en ny forståelse af den arktiske regions betydning for Rusland. Det er således i høj grad russiske symbolske handlinger såvel som officielle russiske

strategidokumenter, der på dette tidspunkt er medvirkende til at sætte Arktis og den fremtidige udvikling i Arktis på den internationale dagsorden. Det er således også i høj grad russisk politik og politiske udmeldinger, der er medvirkende til at producere ideen om et arktisk ressourcekapløb med indbygget konfliktpotentiale – i Vesten såvel som i Rusland – som kræver kapacitet og tilstedeværelse, ikke mindst militært. Et eksempel på dette er, at Rusland genoptager sine strategiske flyvninger i Arktis i 2007.¹⁸

3.2.1 Diplomi

Den øgede betydning, Arktis tillægges i russisk politik, afspejler sig også i russisk regional diplomatisk praksis. Samtidig med forestillingen om Arktis – og især russisk Arktis – som en strategisk afgørende region for Ruslands fremtid og gentagne udmeldinger fra russiske militære og politiske beslutningstagere om en potentelt konfliktfyldt fremtidig arktisk region, hvor Rusland har særlige krav og rettigheder,¹⁹ så komplementeres disse af tilsvarende russiske initiativer og udmeldinger om nødvendigheden af og muligheden for at fastholde Arktis som en fredelig og stabil region for at sikre den økonomiske udvikling og de gevinster, der knytter sig til regionens store fremtidige potentiale. Rusland er således medunderskriver af Ilulissat-erklæringen fra 2008, hvor de fem arktiske kyststater markerer, at landene vil forfølge eventuelle krav på havbunden i Arktis udenfor landenes 200-sømilegrænser i overensstemmelse med principperne i FN's havretskonvention UNCLOS. Rusland har endvidere deltaget aktivt i at udvikle det regionale samarbejde forankret i Arktisk Råd og har medvirket til at vedtage de første bindende aftaler i regi af Arktisk Råd i 2011 og 2013 om henholdsvis eftersøgnings- og redningssamarbejde og maritimt oliespildssamarbejde. Tilsvarende bilagde Norge og Rusland i 2010 en næsten 40 år gammel grænsedragningsstrid om fordelingen af et omstridt område i Barentshavet.²⁰ Endelig har Rusland et langvarigt, veludbygget og velfungerende bilateralt kystvagtsamarbejde med sine umiddelbare arktiske naboer, Norge og USA.

Disse bi- og multilaterale samarbejder, aftaler og initiativer flugter således i vidt omfang med den russiske arktiske strategi fra 2008, *Foundation of the State Politics of the Russian Federation on the Arctic for 2020 and in the Longer Perspective*, som blandt andet netop beskriver Ruslands mål om at fastholde en stabil udvikling i Arktis igennem samarbejde for at udnytte regionens økonomiske potentiale og opbygge rednings- og eftersøgningskapaciteter samt navigations- og overvågningssystemer i samarbejde med de andre arktiske stater.²¹ Samlet set viser udviklingen en tvetydighed i Ruslands arktiske diplomati. På den ene side har der igennem hele perioden 2007-2014 gentagne gange været udtalelser fra fremtrædende russiske politiske og militære

repræsentanter, der som generalløjtnant Shamanov, når han siger, at andre arktiske landes handlinger betyder, at russiske tropper skal træne 'Arctic combat mission'²², udtrykker forventning om fremtidig konflikt i Arktis, hvor Rusland vil kunne risikere at skulle anvende militære kapaciteter til at forfølge nationale interesser. På den anden side har russiske beslutningstagere tilsvarende ofte fulgt en linje, der som udenrigsminister Lavrov ikke har nogen grund til at se Arktis som 'a potential conflict zone'.²³ Hvis man derimod ser på Ruslands diplomatiske praksis, så udtrykker den i denne periode ganske konsekvent en multilateral, regelbaseret og samarbejdsorienteret linje. Denne politiske linje analyseres af mange netop som i tråd med vigtige russiske nationaløkonomiske interesser.²⁴ Stabilitet øger regionens økonomiske potentiale og ses som et afgørende hensyn i Ruslands politik. Ruslands diplomatisk forankrede arktiske politik frem mod Ukrainekrisen bør imidlertid også ses i sammenhæng med den militære udvikling. Det gør det følgende afsnit.

3.2.2 Militær

Begyndelsen af perioden 2007-2014 markerer samtidig begyndelsen på en langsigtet modernisering og styrkelse af russiske militære kapaciteter generelt – herunder også arktiske kapaciteter. Den russiske arktisstrategi fra 2008 beskriver kun vagt de fremtidige militære planer.²⁵ Rusland skal ifølge strategien have det nødvendige kampberedskab for at sikre sin nationalinteresse, kunne håndtere den øgede aktivitet i regionen og forhindre smugling, terrorisme og lignende trusler mod intern sikkerhed.²⁶ Strategien nævner dog en række langsigtede målsætninger om generelt at tilføre flere militære kapaciteter til Arktis, som, hvis realiseret, vil udgøre en klar oprustning.

Georgienkrigen i 2008 afslørede imidlertid de russiske væbnede styrkers sande og meget ringe forfatning og fik Putin-administrationen til at iværksætte en omfattende og gennemgribende modernisering af Ruslands militære styrker. Nogle kommentatorer sammenligner reformerne og deres gennemgribende karakter med Stalins militære reformer i 1930'erne.²⁷ Reformerne har betydet omfattende materielinvesteringer og store doktrinære og organisatoriske forandringer af de russiske væbnede styrker. Tilsvarende med hensyn til Arktis, hvor Ruslands militære styrker i lang tid har været i forfald. Konsekvensen har således været baselukninger, skrotninger af fly såvel som skibe og meget ringe vedligeholdelse og træningsindsats. Det har naturligvis haft konsekvenser for styrkernes parathed. Moderniseringsplanerne omfatter således et styrket fokus på Nordflåden og på Ruslands nukleare kapaciteter – ikke mindst ubådsvåbnet og dets støttefunktioner. Men også andre arktiske kapaciteter, herunder kystforsvar, base- og infrastruktur, redningsstationer, radarovervågning, luftforsvar såvel som arktisk enkeltmands- og enhedsudrustning, planlægges

styrket i kraft af reinvesteringer. Et spørgsmål er, om disse investeringer vil udgøre en afgørende oprustning eller kun er i stand til at sikre en form for status quo. For eksempel skal hovedparten af den russiske flådes skibe skrottes i løbet af de næste 15-20 år²⁸, og alle russiske atomisbrydere skal udskiftes omkring 2020.²⁹ Tilsvarende indikerer 'groundingen' af Ruslands aldrende strategiske bombefly, Tu-95, i juni 2015³⁰, at også flyvevåbnets enheder snart skal erstattes, hvis Rusland vil fastholde eksisterende kapaciteter.

Tilbage i 2007 gennemføres russiske strategiske bombeflyvninger igen i Arktis for første gang siden den kolde krig, og i 2008 annoncerer den russiske Nordflåde, at den har genoptaget patruljering i Arktis.³¹ Dette stigende aktivitetsniveau komplementeres af en lang række planer, initiativer og annonceringer, der skal styrke Ruslands militære kapaciteter i Arktis, hvis strategiske betydning understreges i den arktiske strategi fra 2008. Katarina Zysk nævner således i 2010, at der i russiske flådeplaner, udover at styrke de strategiske ubåde, tales om blandt andet at tilføre Nordflåden 20 nye fregatter og 20 korvetter. Samtidig annonceres planerne om at opstille en ny arktisk værnsfælles kommando.³² Også i relation til intern sikkerhed styrkes de arktiske kapaciteter, og FSB annoncerer således, at nye arktiske grænsevagtformationer er etableret, og at det russiske indenrigsministeriums kapaciteter nu igen patruljerer langs Nordøstpassagen.³³ Tilsvarende i 2009 annoncerede det russiske ministerium for beredskab, at man planlagde at etablere ti SAR (search and rescue)-baser med i alt 980 ansatte langs den arktiske kyst indtil 2015.³⁴ Pengene blev afsat i 2011, og i 2013 åbnede den første SAR-station i Naryan-Mar.³⁵ Uanset om SAR-baser og kystvagt- og grænsevagtkapaciteter organizerisk er adskilt fra de væbnede styrker, så betragter denne rapport dem som en del af en generel militær styrkelse. Eksempelvis vil udbygningen af russisk SAR-infrastruktur og russiske SAR-baser samtidig også kunne anvendes som støtte- og logistikpunkter for den russiske flåde og det russiske luftvåben.³⁶

Også i 2011 annonceres første gang planen om en arktisk brigade stationeret i Petsjenga, tæt på grænsen til Norge, ifølge russiske generaler for at 'balancere situationen' som svar på norske og canadiske arktiske militære deployeringer. Efter i første omgang at skulle have været erklæret operationel samme år, udskydes dette til 2015.³⁷ Tilsvarende styrkes arktisk infrastruktur i perioden, og i 2013 genåbnes landingspladsen på øen Kotelnyj på de nordlige sibiriske øer efter 27 år,³⁸ og i juli 2012 annonceres den nye materielplan for flåden, hvori det forventes at investere 4.700 mia. rubler til at anskaffe 51 overfladefartøjer og 8 strategiske ubåde samt 16 multirolle-ubåde – store dele af disse forventes deployeret i Nordflåden.³⁹

Før Ukrainekrisen brød ud, og Rusland annekterede Krim, meddelte Putin, at det endelig var besluttet at reorganisere de russiske styrker i Arktis under en ny kommandostruktur med en selvstændig arktisk kommando, Northern Fleet – United Strategic Command, med hovedsæde i Murmansk⁴⁰. Kommandoen skal være ansvarlig for Nordflåden og en række mindre enheder og rapporterer direkte til den militære ledelse i Moskva.

Rusland afholdt også en række militærøvelser i perioden, nogle i fællesskab med NATO-lande. I 2010, 2011, 2012 og 2013 gennemførte Rusland og Norge årligt en omfattende fælles flådeøvelse kaldet Pomor.⁴¹ Her trænede russiske og norske krigsskibe, jagerfly, helikoptere, overvågningsfly og forskellige kystvagtenheder en række operationstyper i Norskehavet og Barentshavet, blandt andet ubådsjagt, antiterror- og antipiraterioperationer, redningsøvelser, forskellige skydeøvelser etc.⁴² Den russiske Nordflåde gennemførte også i perioden gentagne øvelser i Atlanterhavet, Middelhavet, Østersøen og Det Caribiske Hav både selvstændigt og som del af internationale øvelser, eksempelvis med den venezuelanske flåde i 2008⁴³ og med USA, Storbritannien og Frankrig i den årligt tilbagevendende FRUKUS-øvelse i perioden 2003-2013⁴⁴.

Samtidig er der klart stigende russisk øvelsesaktivitet og generel parathed også i de arktiske dele af de russiske militære styrker i perioden. For eksempel patruljerer Nordflåden nu igen jævnligt i Arktis, nær norsk og dansk farvand, og gennemførte i 2008 øvelser nær Svalbard.⁴⁵ Det gælder også luftvåbnet, der som nævnt har genoptaget de strategiske flyvninger i området, og det gælder for missilubådsstyrkerne, som i 2006 genoptog deres arktiske patruljeringer under havisen. Som eksempel på den stigende øvelsesaktivitet kan nævnes to værnsfælles øvelser. I den såkaldte Ladoga-øvelse i 2009 træner mindst 7.000 soldater fra alle værn, under ledelse af chefen for russiske landstyrker, i de nordvestlige dele af Rusland blandt andet missilaffyringer fra ubåde og landgangsøvelser i brigadestørrelse som en del af en kombineret øvelse med både konventionelle og asymmetriske elementer.⁴⁶ Øvelsen vurderes at være den største afholdt i det, der dengang hed Leningrad militære distrikt, siden afslutningen af den kolde krig. I 2012 nær Petsjenga foretages en lignende øvelse. Her trænede 7.000 soldater ombord på mere end 20 skibe, 30 fly og 150 militærkøretøjer forsvar mod et simuleret luft- og søbaseret konventionelt militært angreb på russisk territorium i Arktis.⁴⁷

Det er svært at vurdere militære kapaciteter, herunder Ruslands militære kapaciteter i Arktis – især ud fra åbne kilder som forsøgt i det ovenstående. Dels er russiske myndigheder bevidste om, hvilke signaler de sender – og ikke sender – om status for russiske militære styrker. Samtidig er der ofte begrænset sammenhæng mellem annoncerede moderniseringsplaner og reelle kapaciteter. Endelig er russiske politikere gode til at sælge samme kapacitet flere gange. Tilsammen skaber det betydelig usikkerhed i forbindelse med enhver vurdering af russiske militære kapaciteter. Samlet set synes det imidlertid rimeligt at konkludere, at der gøres en stor indsats fra de russiske myndigheders side – i hvert fald siden 2008, og ikke kun på tegnebrættet – for at modernisere, styrke og udbygge de russiske militære kapaciteter – herunder de arktiske.

Nedenstående figur viser udviklingen i det russiske militærbudgets andel af Ruslands BNP i perioden 2005-2014. Da det russiske BNP samtidig har været stigende i perioden, er der sket en markant tilførsel af ressourcer. Marlene Laruelle nævner således, at forsvarsbudgettet i løbet af Putins to første regeringsperioder er steget med 500 procent.⁴⁸

Figur 2: Ruslands forsvarsbudgets andel af BNP⁴⁹

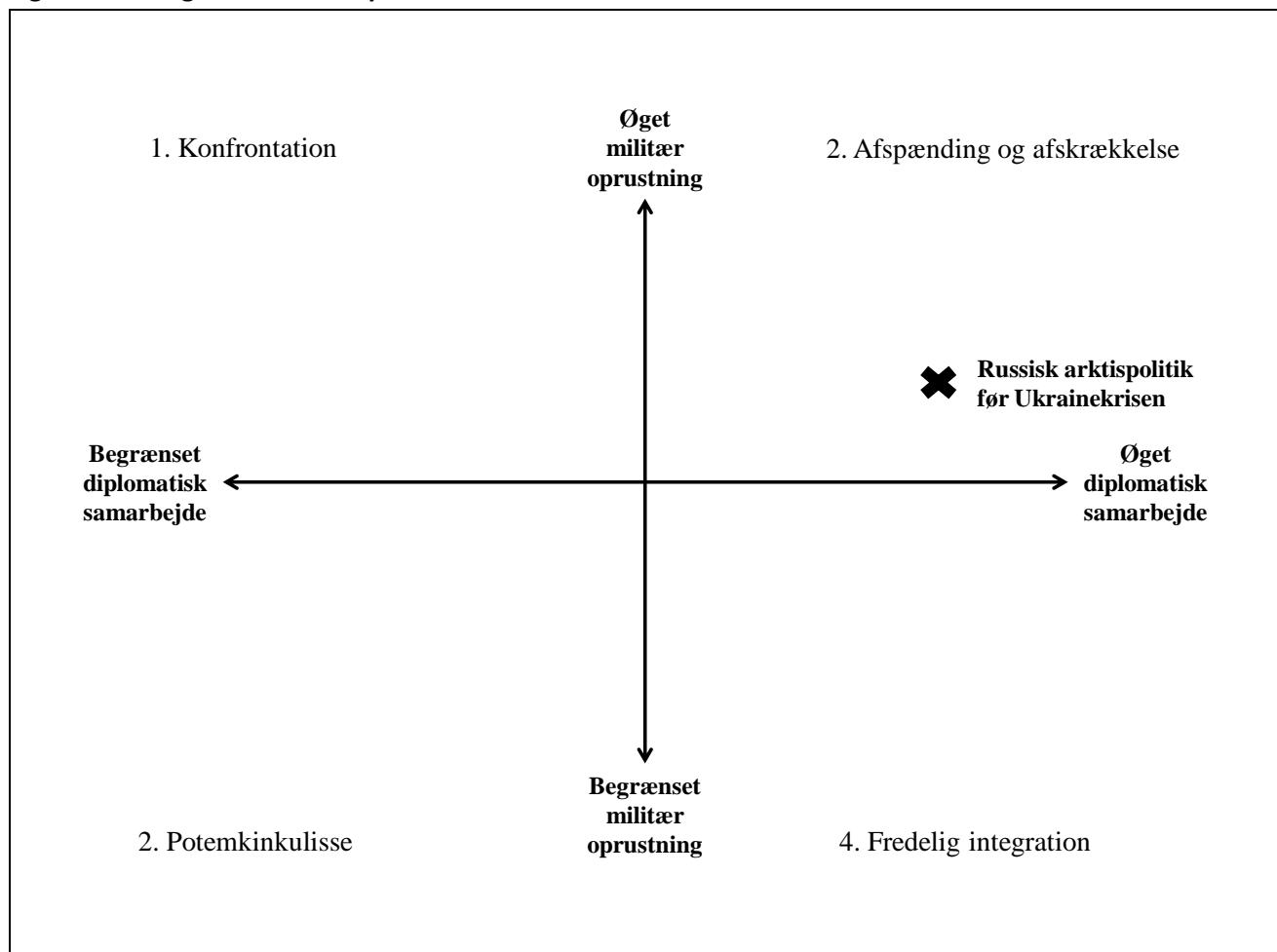

Der tilføres, eller det planlægges at tilføre, yderligere ressourcer for at styrke og modernisere alle værn, der opererer i Arktis, og kommando- og kontrolstrukturen moderniseres. Samtidig fokuseres der på at øge russisk militær tilstedeværelse og reaktionskapacitet – ikke mindst på eget territorium – ved genåbning af en række baser. Dette sker samtidig med en øget øvelses- og patruljeringsaktivitet både indenfor og udenfor russisk territorium.

Således vurderes det, at den militære del af arktispolitikken i vores model placerer sig under mærkaten oprustning. Men samtidig skal man ikke overvurdere omfanget af oprustningen. Ruslands arktiske militære kapaciteter har længe befundet sig på et lavt niveau, og bare opretholdelse af nuværende kapaciteter kræver store investeringer. Men der er i det mindste tale om omfattende forsøg på modernisering.

Samlet set viser den ovenstående gennemgang, at Ruslands arktiske politik, når undersøgt ud fra vores to valgte dimensioner, placerer sig i øverste højre hjørne i vores firefeltstabel. Politikken kombinerer militær modernisering med en imødekommen diplomatsk linje. Afspænding og afskrækkelser går hånd i hånd.

Figur 3: Retning i russisk arktispolitik før Ukrainekrisen

Denne kombination af diplomatisk imødekommenhed og militær modernisering har, ifølge det ovenstående, præget russisk arktispolitik siden 2008. Russiske beslutningstagere har konstant kombineret aggressiv diplomatisk og militær signalgivning og styrkelse af russiske militære

kapaciteter i Arktis med konstruktiv og imødekommande diplomatisk praksis. Spørgsmålet er hørnæst, hvordan situationen ser ud efter Ukrainekrisen. Kan man identificere nye eller anderledes tendenser i den russiske politik? Er den russiske arktiske politik karakteriseret ved kontinuitet, eller markerer Ukrainekrisen et brud? Det er temaet for næste kapitel.

4. Tendenser i russisk arktispolitik efter Ukrainekrisen

Dette kapitel beskriver tendenser i russisk arktispolitik efter Ukrainekrisen, der accelererede, da den russiskvenlige præsident Viktor Janukovitj blev væltet 24. februar 2014. Krisen blev for alvor et internationalt sikkerhedspolitiske problem, da russiske grupperinger med forskellig form for støtte fra Rusland overtog kontrollen med flere regioner i det østlige Ukraine og hele Krim-halvøen, og særligt da sidstnævnte officielt blev annexeret af Rusland 18. marts 2014. Det generelle forhold mellem Rusland og Vesten er blevet forværret dramatisk som en konsekvens af begivenhederne i Ukraine.⁵⁰ Samtidig peger flere iagttagere på, at Ukrainekrisen kan have en form for negativ spill-over-effekt på arktisk regional politik og så at sige importere sikkerhedspolitiske problemer af europæisk eller global karakter og oprindelse til Arktis.⁵¹

Ukrainekrisen har betydet et stop for alt militært samarbejde mellem Rusland og de arktiske NATO-medlemmer – også i Arktis – målrettede sanktioner mod russisk olie- og gasindustri i Arktis samt boykot af et antal møder på embedsmandsniveau i Arktisk Råd af USA og ikke mindst Canada. Formålet med dette kapitel er derfor at kortlægge retningen for russisk arktispolitik fra slutningen af februar 2014 til rapportens redaktion primo 2016. Herved kan rapporten svare på, om, i hvor høj grad og hvordan Ukrainekrisen har påvirket Ruslands politik i Arktis.

4.1 Diplomi

I april 2015 tweetede Dmitry Rogozin fra Longyearbyen på Svalbard. Uden at informere de norske myndigheder landede Rogozin på øgruppen. Rogozin er, uover at være en af de første på listen over sanktionerede russiske beslutningstagere og derfor forment indrejse til blandt andet Norge, formand for Ruslands arktiske kommission – det højeste organ, der koordinerer Ruslands samlede politik i Arktis, direkte under det nationale sikkerhedsråd.⁵² Besøget kan kun tolkes som en klar provokation, der dels skulle vise de vestlige sanktioners begrænsede betydning og dels understrege Norges begrænsede suverænitet over Svalbard og Rogozins ret – ifølge Rusland – til at lande der, som følge af den særlige status, øgruppen har i kraft af Svalbard-traktaten fra 1920.⁵³ Et altid ømtåleligt emne i Oslo. Rogozin fulgte besøget op måneden efter, hvor han i forbindelse med en

større russisk militærøvelse i Arktis pointerede, at de vestlige sanktioners betydning var minimal, idet 'tanks don't need visas'.⁵⁴ Samtidig understregede han Arktis' særlige betydning for Rusland og Ruslands særlige national-religiøse rettigheder og pligter i Arktis, da han kaldte Arktis for 'a Russian Mecca'.⁵⁵

Samtidig med disse ganske provokerende diplomatiske handlinger og udtalelser har Rusland imidlertid i perioden siden foråret 2014 fortsat forfulgt det diplomatiske samarbejdsspor. Rusland har til stadighed pragmatisk prioriteret deltagelse i Arktisk Råd. Da krisen var på sit højeste, besluttede Canada – der på det tidspunkt havde formandskabet i Arktisk Råd – at boykotte arbejdsgruppemøder, der blev afholdt i Moskva,⁵⁶ og miljøminister Leona Aglukkaq, lederen af det canadiske formandskab for Arktisk Råd, kritiserede, i strid med den normale praksis i Arktisk Råd, Ruslands handlinger i Ukraine.⁵⁷ Den officielle russiske reaktion på begge begivenheder har været ganske afdæmpet – her har ingen Rogozin-tweets sendt konfronterende signaler, men man har fra russisk side understreget betydningen af fortsat samarbejde.⁵⁸

Meget tyder således også på, at samarbejdet er fortsat relativt upåvirket i Arktisk Råd, hvor der er indgået nye aftaler på trods af den spændte situation. Repræsentanter for medlemslandene i Arktisk Råd underskrev i marts 2014 en aftale om at etablere et selvstændigt økonomisk forum, Arctic Economic Council (AEC), der skal arbejde for økonomisk vækst i Arktis.⁵⁹ AEC blev officielt stiftet af de otte arktiske medlemsstater og seks organisationer, heriblandt Danmarks Rederiforening, på et møde 2.-3. september 2014 i Iqaluit, Canada, og ca. et år senere, 8. september 2015, åbnede rådet sit eget permanente sekretariatskontor i Tromsø.⁶⁰ Tilsvarende blev man på minister niveau i 2015 enig om en aftale om reduktion af karbon- og metanudledning i Arktis.⁶¹ Begge dele er eksempler på, at ukontroversielle og relativt tekniske 'low-politics'-emner, som netop har været omdrejningspunktet for meget af arbejdet i Arktisk Råd, fortsat kan behandles. Hverken rådets arbejde eller Ruslands holdning og diplomatiske praksis er således tilsyneladende blevet negativt påvirket af Ukrainekrisen.

Et andet eksempel på en fortsat russisk pragmatisk diplomatisk kurs er indgåelsen af en fiskeriaftale i juli 2015 mellem de arktiske kyststater, der forbyder ureguleret fiskeri i Det Nordlige Ishav, indtil der er etableret en mekanisme til at håndtere fiskeriet efter internationale standarder.⁶² Havområdet, der ligger imellem de arktiske staters eksklusive økonomiske zoner og er på størrelse med Middelhavet, er i øjeblikket isdækket og vil være det i mange år endnu. Aftalen er således

forebyggende.⁶³ Man kan derfor mene, at indgåelsen af denne aftale er af marginal konkret betydning. Men omvendt kan netop det, at også Rusland investerer diplomatisk og politisk tid og energi i at forhandle en aftale på plads, der regulerer en potentiel fremtidig udfordring, ses som udtryk for den værdi, samarbejde i Arktis tillægges af Rusland, og den diplomatiske energi, der lægges i at fastholde og udbygge en fremtidig aftalebaseret regional regulering.

Også Rusland og Norge fortsatte i 2014 og 2015 deres fiskerisamarbejde i Barentshavet, hvor der hvert år fastsættes kvoter for forskellige arter på baggrund af fælles forskning.⁶⁴ Det samme gælder for de to landes tætte kystvagtsamarbejde.⁶⁵ De to lande afholdt således for eksempel i juni 2015 en fælles øvelse med deltagelse af kystvagtskibe og -helikoptere, hvor der netop blev trænet både redningsopgaver og håndtering af oliespild.⁶⁶

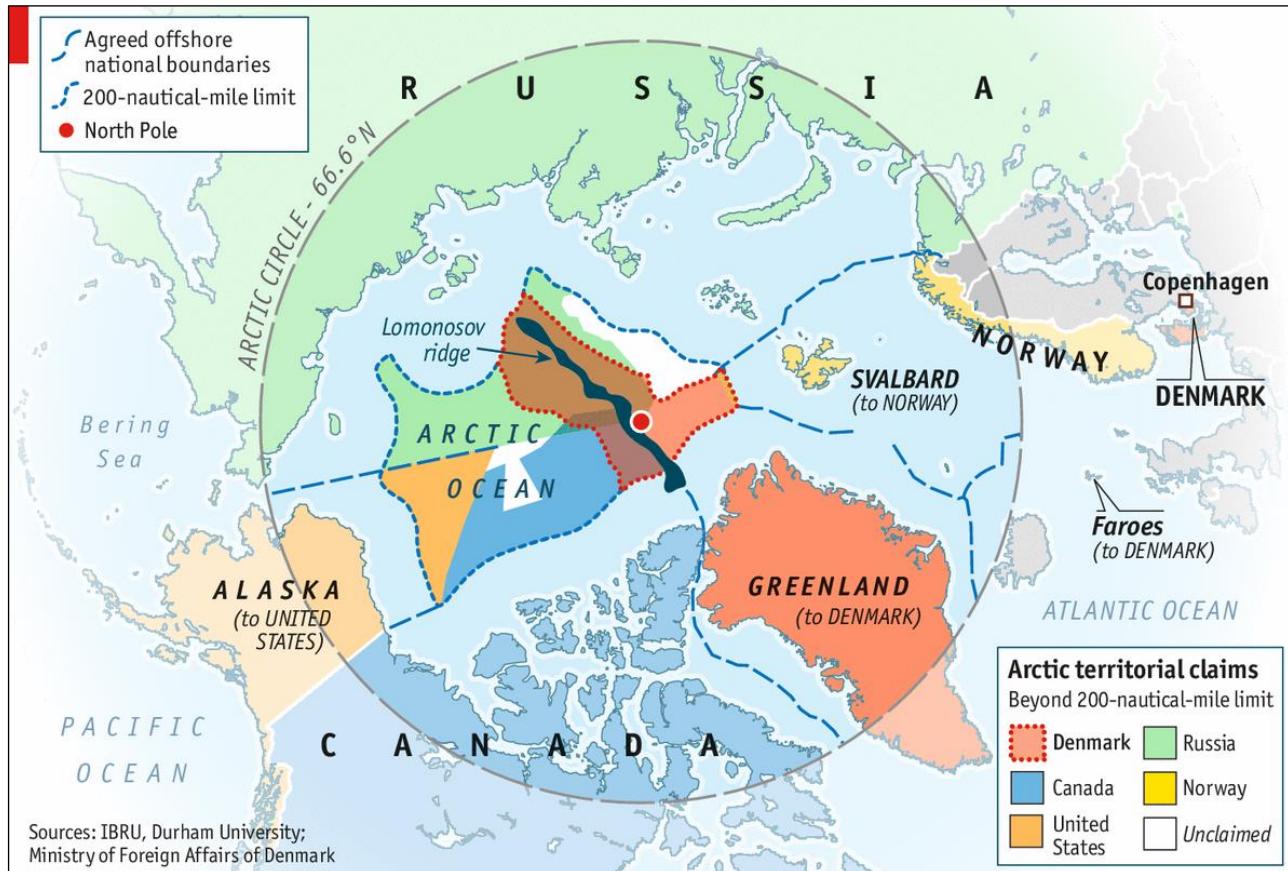
Tilsvarende er det internationale arbejde for at regulere shipping og skibstrafik i Arktis fortsat. Den Internationale Maritime Organisation (IMO), der er et selvstændigt agentur under FN, har i løbet af 2014 og 2015 vedtaget en såkaldt polarkode med forventet ikrafttrædelse i 2017. Polarkoden indeholder en række retningslinjer for skibe sejlende i arktiske farvande, og formålet er at forhindre miljøkatastrofer og andre ulykker.⁶⁷ IMO's styrende organ vælges af de 170 medlemslande, som også forpligter sig til at følge organisationens regler. Alle de arktiske stater er med i IMO, og også her ville en ukonstruktiv russisk linje kunne have kastet grus i maskineriet.

Endvidere lykkedes det i 2015 at etablere og afholde det første møde i Arctic Coast Guard Forum.⁶⁸ Her mødes alle otte arktiske staters kystvagter på højeste niveau for at diskutere, hvordan maritim sikkerhed og andre kystvagttopgaver i Arktis kan styrkes igennem øget regionalt samarbejde. Selv om etableringen efter sigende blev udskudt på grund af Ukrainekrisen, er etableringen af dette forum et tilsvarende udtryk for en russisk linje, der vægter samarbejde højt, selv i semi- eller paramilitære organisationer som kystvagter.⁶⁹

Endelig bør processen med hensyn til fordelingen af havbunden udenfor de arktiske staters eksklusive økonomiske zoner også nævnes. Her er der to vinkler af betydning i forbindelse med diskussionen af Ruslands arktiske politik og denne politiks diplomatiske dimension. For det første Ruslands håndtering af Danmarks submission. For det andet Ruslands håndtering af sin egen submission.

Danmark indgav som forventet sit krav i december 2014 til FN's såkaldte Sokkelkommission, der behandler territorielle krav fra de stater, der har underskrevet FN's havretskommission.⁷⁰ Det danske krav følger Lomonosov-højderyggen tværs over Det Arktiske Oceans havbund helt til den russiske eksklusive økonomiske zones grænse 200 sømil fra den russiske kyst. Arealet dækker i vidt omfang Ruslands tidligere indleverede (og ikke godkendte) krav til Sokkelkommissionen.

Figur 4: Territorielle krav i Arktis

Det danske krav, der dækker den – jævnfør den russiske flagplantning – symbolsk vigtige Nordpol, var overraskende stort og kom tilsyneladende bag på flere arktiske stater og observatører.⁷¹ Det samme gjorde det tilsyneladende i det russiske udenrigsministerium. I et mødenotat fra et møde mellem Kristian Jensen og Vladimir Titov, russisk viceudenrigsminister, refereret af Jyllands-Posten, bemærker Titov således, at man finder det danske krav 'overraskende omfattende'.⁷² Det får imidlertid ikke Rusland til at ændre holdning, og i senere pressemeldelser udtrykkes det således, at de danske krav er uproblematiske, og der henvises til det i øvrigt velfungerende samarbejde mellem de arktiske stater, og at eventuelle overlap vil blive fordelt i henhold til international lov og bilaterale forhandlinger, kommissionens fremtidige arbejde og Ruslands

komende krav.⁷³ Rusland indgav endvidere, helt ifølge de havretlige regler, en såkaldt 'non-objection note', der indikerer, at Rusland anerkender Danmarks ret til at fremføre sit krav.

Tilsvarende afdæmpt var reaktionen i russiske medier, hvor Danmarks krav ikke udløste stort postyr – og heller ingen tweets fra Rogozin eller stærke reaktioner fra andre politiske aktører.

I august 2015 indgav Rusland sit eget krav. Kravet omfatter store dele af Lomonosov-højderyggen, som også Ruslands oprindelige – og ikke anerkendte krav fra 2002 – omfattede. Samlet udgør det russiske krav omkring 1,2 mio. kvadratkilometer, men er mindre end det oprindelige russiske krav.⁷⁴ Selv om kravet dækker Nordpolen, går det russiske krav ikke så langt op mod den grønlandske eksklusive økonomiske zone, som det danske går mod Ruslands eksklusive økonomiske zone. Det kan der være gode geologiske grunde til. Men i et politisk perspektiv kan størrelsen af det russiske krav tolkes som et udtryk for diplomatisk imødekommenhed. Samtidig betones diplomatiske processer og regionalt videnskabeligt samarbejde i de officielle russiske udmeldelser.⁷⁵ Heller ikke denne begivenhed blev benyttet til stærke nationalistiske, provokerende og konfronterende bemærkninger fra russiske beslutningstagere eller til militære øvelser i området for den sags skyld.

Samlet set kan de ovenstående begivenheder ses som indikatorer på, at den pragmatiske og samarbejdsorienterede linje i russisk arktispolitik fortsætter efter krisen i Ukraine. Som tilfældet var før krisen, er russisk diplomatisk praksis kendtegnet ved at være pragmatisk og imødekommande kombineret med enkelte provokerende udtalelser. Men set i lyset af den russiske flagplantning og tidligere udtalelser kunne disse udtalelser også være blevet udtalt før Ukrainekrisen. Diplomatisk er der således tale om udpræget kontinuitet. Den russiske politik kan endda tolkes som mere imødekommande eller pragmatisk end før krisen.

4.2 Militær

Før Ukrainekrisen brød ud, og Rusland annekterede Krim, meddelte Putin, at det var besluttet at reorganisere de russiske styrker i Arktis under en ny kommandostruktur med en selvstændig arktisk enhedskommando, Northern Fleet – United Strategic Command, med hovedsæde i Murmansk.⁷⁶

Kommandoen er ansvarlig for det arktiske område og har Nordflåden samt et større antal mindre luft- og landenheder under sin kommando. Som det fremgår ovenfor, er denne ide ikke ny, og beslutningen blev, som planlagt, effektueret i december 2014.⁷⁷ I forbindelse med oprettelsen af den arktiske kommando oplyste forsvarsministeriet, at man forventede at oprette den første af to arktiske brigader i løbet af 2015, stationeret tæt på den finske grænse i Alakurtti, mens den anden

brigades placering endnu ikke var besluttet.⁷⁸ Denne første arktiske brigade, som altså som nævnt ovenfor havde været omtalt i flere år, blev endelig etableret i januar 2015 baseret på den 80. motoriserede riffelbrigade, baseret tæt på den finske grænse⁷⁹. Enheden trænede i 2015 og 2016 deployering rundt omkring i russisk Arktis.⁸⁰ Det forventes, at Rusland vil etablere endnu en dedikeret arktisk brigade. Den vil sandsynligvis blive opstillet på basis af enheder baseret på Kola-halvøen kun få kilometer fra den norske grænse.⁸¹

Den russiske Nordflåde er Ruslands største og vigtigste flåde og støtter blandt andet den russiske tilstedeværelse i Syrien.⁸² Enheder fra flåden blev tilsyneladende også deployeret til Sortehavet i forbindelse med konflikten i Ukraine.⁸³ Herudover er skibe eller formationer fra Nordflåden et ofte brugt redskab i Ruslands flådediplomati. Ruslands eneste hangarskib, Admiral Kutznetsov, var således på besøg i Syrien i 2011 og flagskib for en flotille i 2012,⁸⁴ og herudover har hangarskibet også besøgt Egypten i 2012,⁸⁵ og i 2008 ledte missilkrydseren Pjotr Velikij (Peter den Store) en flådedeployering til Venezuela.⁸⁶ Disse opgaver ligger uddover flådens primære opgave – at sikre Ruslands søbaserede atomslagstyrker.

Ruslands militære moderniseringsprogram illustrerer også flådens betydning. Det forventes ifølge den russiske 2020-materielinvesteringsplan, at der investeres 4.700 mia. rubler, der blandt andet skal tilføre Nordflåden 51 nye overfladefartøjer.⁸⁷ Det lyder som en omfattende oprustning, men de eksisterende skibe er for de flestes vedkommende aldrende, og det forventes, at størstedelen skal udskiftes indenfor 10-20 år. Nogle iagttagere mener endda, at mellem 40 og 70 procent af fartøjerne i Nordflåden i øjeblikket ikke er fuldt operationelle.⁸⁸

Som nævnt er området omkring Kola-halvøen base og udgangspunkt for Nordflåden og samtidig en væsentlig andel af Ruslands strategiske nukleare ubåde. Hele 81 procent af Ruslands søbaserede nukleare våben befinner sig ifølge estimater fra 2014 i dag på ubåde tilknyttet Nordflåden. Russisk Arktis er endvidere også et vigtigt testområde for russisk atom- og missilteknologi. Det er i dette område, Rusland udvikler og tester nye langtrækende missiler samt gennemfører træning og øvelser for sine nukleare styrker. Det er således også i Nordflåden, at nye – efter sigende ganske avancerede – Borei-klasse-ubåde med nye tilsvarende avancerede interkontinentale missiler af typen Bulava først testes og introduceres i de russiske styrker.⁸⁹ Introduktion af nye strategiske kapaciteter og træning af Ruslands atomare styrker er fortsat i 2014-2015. De russiske baser ved Kola-halvøen, Nordflåden og Ruslands strategiske afskrækkeskapaciteter styrkes eller

moderniseres således fortsat efter Ukrainekrisen. Men også på resten af Ruslands arktiske territorium udbygges eller moderniseres militære eller paramilitære strukturer.

Rusland har i 2014 åbnet to nye baser for at understøtte kystvagten eftersøgnings- og redningskapacitet.⁹⁰ Samtidig er der under FSB i juni 2015 etableret to nye regionale grænsevagtkommandoer i Arktis, og den russiske kystvagt tilføres samtidig også flere skibe.⁹¹ I tillæg til disse allerede etablerede baser er der et program i gang med at udvide eller etablere baser til at understøtte en stigende kystvagttilstedeværelse i russisk Arktis. Ifølge Nikolaj Patrusjev, lederen af det nationale sikkerhedsråd, er disse baser 'dual use' og kan således også fungere som støttepunkter for den russiske Nordflåde. FSB driver allerede nu en række baser i meget afsides dele af det russiske territorium i Arktis – blandt andet Franz Josefs Land, der nu udbygges med blandt andet nye landingsbaner. Infrastruktur til grænsevagter etableres også andre steder i regionen, og der er således afsat over 100 mio. euro til dette. Ifølge Putin skal denne opgave prioriteres af FSB.⁹² Det øgede fokus på etablering af infrastruktur komplementeres af større og mere komplekse øvelser med deltagelse fra diverse russiske beredskabsmyndigheder – med fokus på anti-terroroperationer.⁹³

På den militære side ses også en omfattende investering i infrastruktur og etablering af baser. Conley og Rohloff nævner således i deres rapport, at de russiske militære myndigheder planlægger at etablere 13 landingsbaner, 10 rednings- og eftersøgningsstationer, 16 nye dybvandshavne og 10 nye radarinstallationer på russisk arktisk territorium.⁹⁴ Målsætningen er at styrke de russiske myndigheders muligheder for at opretholde tilstedeværelse, udbygge deres overvågningskapacitet og endelig at etablere en logistisk struktur, der gør det muligt hurtigt at reagere og deployere civile såvel som militære kapaciteter rundt i det vidstrakte russiske Arktis. Det sker ofte fra et ganske lavt niveau. For eksempel er målsætningen at skabe kontinuerlig russisk radardækning af kystlinjen – hvilket ikke findes i øjeblikket. Væsentlige dele af dette (gen)opbygningsprogram, der kan støtte overvågning og sikre tilstedeværelse i de russiske dele af Arktis, er planlagt før Ukrainekrisen. Det ser dog ikke ud til, at krisen har medført en reduktion i russisk infrastrukturinvestering. Blandt andet har russiske myndigheder annonceret etableringen af en ny dronebase i Arktis i efteråret 2014, og viceforsvarsminister Bulgakov er citeret for at sige, at ti militære flyvepladser vil blive genåbnet i den arktiske region inden udgangen af 2015 – dette skal ses i forhold til de fire eksisterende russiske flyvepladser, altså en væsentlig udbygning. Samtidig åbnedes militære baser – blandt andet på Wrangeløen i sidste halvdel af året. Flere af disse baser udstyres samtidig med forskellige former for luftforsvarssystemer.⁹⁵

Mange af disse investeringer har været annonceret før – og flere gange før – Ukrainekrisen.

Genetablering af fuld radardækning blev for eksempel allerede nævnt i arktisstrategien fra 2008, mens den russiske forsvarsminister i 2014 meldte ud, at man i løbet af et år ville have fuld radardækning af Arktis.⁹⁶ Det kan tyde på, at Rusland forsøger at accelerere udbygningen af sine installationer i Arktis. Det er dog svært at få bekræftet, om det rent faktisk er tilfældet. Det russiske forsvarsministerium har imidlertid meldt ud, at man bygger to nye missiladvarselsradarer som opgradering af to eksisterende.⁹⁷

Nedenstående kort fra CSIS-rapporten *The New Ice Curtain* giver et bud på et billede af eksisterede russiske baser i Arktis, samt hvilke baser der er under udbygning eller i gang med at blive konstrueret.

Figur 5: Russiske baser i Arktis

Det fremgår af kortet, at der, hvis de russiske planer realiseres, vil være tale om en markant styrkelse af Ruslands overvågningskapacitet og kapacitet til at reagere indenfor sit eget territorium. Samtidig viser kortet også udvalgte russiske militære øvelser efter Ukrainekrisen.

Alle fælles militærøvelser og øvrigt militært samarbejde mellem NATO-landene og Rusland blev suspenderet 1. april 2014 som følge af Ukrainekrisen.⁹⁸ I Arktis betød dette blandt andet, at den tilbagevendende Northern Eagle-øvelse med deltagelse af Rusland, USA og Norge og den årlige Pomor-øvelse med deltagelse af Rusland og Norge ikke blev afholdt i 2014 og 2015.⁹⁹

Rusland har derimod selv afholdt flere bemærkelsesværdigt store militærøvelser efter Ukrainekrisens begyndelse. I september 2014 afholdtes den største militærøvelse siden Murens fald, benævnt Vostock-2014, ifølge Kreml med deltagelse af over 150.000 mand, 600 fly og 80 flådefartøjer i det østlige militærdistrikt.¹⁰⁰ I 2015 var turen kommet til det centrale militærdistrikt, der afholdt en øvelse, der ifølge det russiske forsvarsministerium involverede 95.000 mand, 170 fly og 20 skibe.¹⁰¹ I 2016 er det således ikke usandsynligt, at det kunne være den nye arktiske enhedskommandos 'tur' til at gennemføre en omfattende øvelse. Det er således ikke usandsynligt, at vi i fremtiden vil se større arktiske øvelser, der vil involvere alle værn og kombinere paramilitære, konventionelle og atomare russiske styrker i øvelser, hvor omfattende mængder af materiel og personel hurtigt og med kort varsel deployeres til fjerne egne, hvor de vil træne ganske konventionelle operationer.¹⁰²

Ruslands arktiske kapabiliteter er ikke blevet friholdt fra øvelsesaktivitet, selv om de ikke har været omdrejningspunktet for de to store øvelser, der er nævnt ovenfor. Officielt som modsvar på den norsk ledede Joint Viking-øvelse med 5.000 mand gennemførte den russiske Nordflåde en såkaldt 'snap'-øvelse, der med meget kort varsel for de involverede enheder i marts 2015 involverede mellem 38.000 og 45.000 mand, 3.360 køretøjer, 41 flådefartøjer, 15 ubåde og 110 fly.¹⁰³ Øvelsen trænede blandt andet deployering af landtropper til Novaja Zemlya og Franz Josefs Land. Kort tid efter gennemførtes den fælles nordiske øvelse Arctic Challenge med 115 fly og 3.600 mand med både NATO-medlemslandene Norge, England, Tyskland, USA og Holland samt NATO-partnerne Sverige, Finland og Schweiz. Ingen sandsynligvis som modsvar på denne øvelse gennemførte Rusland en øvelse, der skulle teste den nyligt etablerede arktiske brigade samt flyvevåbnets evne til at deployere sine enheder til Ruslands ydre grænser.¹⁰⁴ Denne øvelse involverede ifølge det russiske forsvarsministerium 12.000 mand og 250 fly og helikoptere.¹⁰⁵

Nordflåden har også i løbet af sommeren 2015 afholdt en række mindre selvstændige øvelser, herunder en deployering af den nyligt oprettede arktiske brigade til de sibiriske øer.¹⁰⁶ Både i

foråret 2014 og i 2015 demonstrerede Rusland herudover evnen til at luftlandsætte omkring 100 faldskærmsoldater på isflager i det ugæstfri miljø nær Nordpolen.¹⁰⁷

Endvidere har de nukleare ubåde i Nordflåden sammen med deres støttefartøjer flere gange i 2014 gennemført øvelser, der simulerede massive atomare gengældelsesangreb, og i 2015 har Nordflåden trænet sine ICBM-ubåde i operationer under det arktiske isdække.¹⁰⁸ Samtidig er russisk ubådsaktivitet efter sigende også stigende i det nordlige Atlanterhav – ikke mindst i det traditionelt strategisk vigtige farvand mellem Grønland, Island og Storbritannien.¹⁰⁹

Samlet set er perioden efter Ukrainekrisen kendtegnet ved et fortsat fokus på at udvikle og udbygge russiske militære kapaciteter i Arktis. Det gælder reorganiseringer af enheder og stabe, egentlige militære kapaciteter, infrastruktur og logistik såvel som ved øvelser at styrke paratheden hos de russiske enheder i Arktis. Det kan rimeligvis tolkes som fortsat modernisering eller oprustning.

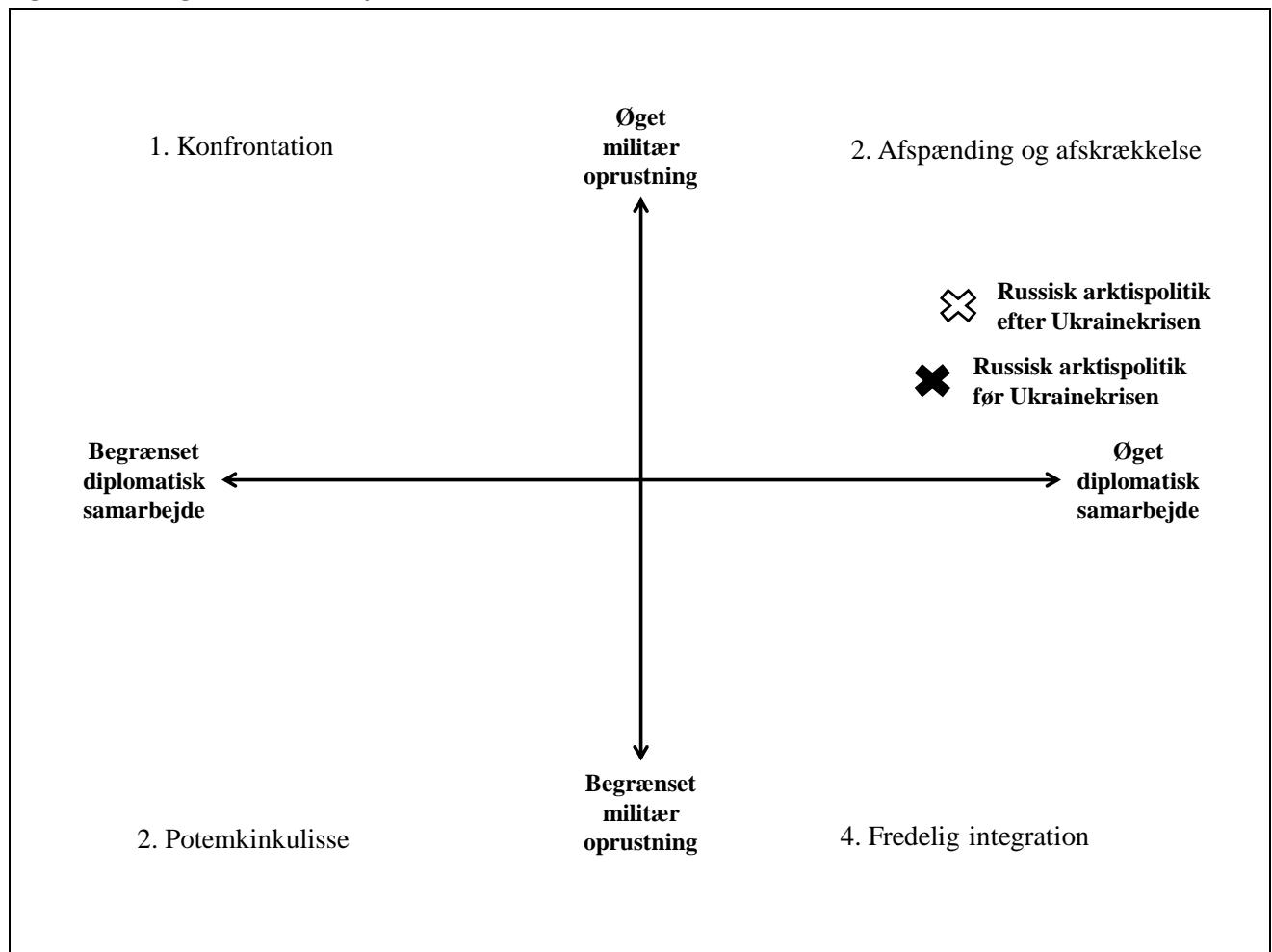
Men samtidig er udbygningen af de russiske kapaciteter efter Ukrainekrisen stadig ikke væSENSForskellig fra de langsigtede perspektiver, der anlægges for udviklingen både i den russiske arktisstrategi fra 2008 såvel som ud fra udmeldinger og initiativer i perioden 2008-2014 som beskrevet ovenfor. Man kan endda tolke udviklingen, som om Rusland er bagud med hensyn til at realisere de mange planer og initiativer, der blev igangsat eller annonceret før Ukrainekrisen.

Det ændrer dog ikke ved, at der er sket en markant forøgelse og modernisering af væsentlige dele af de russiske kapaciteter i Arktis. Herudover er flere af de mange initiativer, der blev planlagt og igangsat før Ukrainekrisen, faktisk blevet gennemført, sandsynligvis med øget kapacitet som resultat. Ikke mindst reorganiseringer af enheder og stabe, investeringer i ny infrastruktur samt den øgede paratheden hos de arktiske enheder, som illustreret af de store øvelser, er indikatorer for denne udvikling.

Når diplomati og militær ses samlet, er der altså tale om ganske omfattende kontinuitet i Ruslands politik i Arktis før og efter Ukrainekrisen. Det afgørende skifte sker således mere i 2007-2008 end i 2014. Kontinuiteten viser sig især på det diplomatiske område, hvor den pragmatiske samarbejdslinje er fortsat, hvis ikke styrket. For så vidt angår det militære område, er det forbundet med større usikkerhed at foretage en klar fortolkning af udviklingen. På den ene side er mange af

de russiske enheder gamle, nedslidte og snart pensioneringsmodne. Det er således et åbent spørgsmål, om russiske reinvesteringer vil være tilstrækkelige til at erstatte enheder under udfasning. På den anden side ser det ud til, at de omfattende russiske reformer har øget mobiliteten og paratheden af de militære enheder – også i Arktis. Vi ser således ingen tegn på et reduceret fokus på de arktiske militære styrker, og der er ikke tegn på nogen form for nedrustning. Tvaertom virker de russiske styrker på flere parametre mere kapable og mere aktive, end tilfældet var tidligere. Især det russiske øvelsesmønster er en væsentlig indikator herpå. Derfor bliver det samlede resultat en svag oprustning kombineret med øget diplomatisk imødekommenhed. I figuren nedenfor illustrerer det hvide og det sorte kryds situationen henholdsvis før og efter Ukrainekrisen.

Figur 6: Retning i russisk arktispolitik efter Ukrainekrisen

Den russiske politik kan således stadig placeres i øverste højre kvadrant, hvor militær oprustning kombineres med diplomatisk pragmatisme og imødekommenhed. Vores tolkning ser således samlet indikatorer på, at hvis der er sket en udvikling i den russiske politik, er det en konsolidering. Diplomatsk og militært fortsætter udviklingen med en tendens til øget militær opbygning. En ting

er imidlertid en beskrivelse af udviklingen i russisk arktispolitik. Et andet spørgsmål er, hvordan den udvikling kan forstås eller forklares. At diskutere det spørgsmål er formålet med næste kapitel.

5. Hvordan skal Ruslands politik fortolkes?

Ruslands politik i Arktis er ifølge ovenstående analyse ganske konstant. Begivenhederne i Ukraine i foråret 2014 eller i tiden derefter har ikke medført fundamentale ændringer. Militær modernisering og reorganisering kombineres med en konstruktiv diplomatisk praksis afbrudt af lejlighedsvis provokerende retorik. Hvordan kan man forstå og forklare den politik?

For at svare på de spørgsmål gør dette kapitel tre ting. Først undersøger kapitlet, hvor solid den russiske politik er – hvor sikkert er det, at Rusland vil fortsætte den nuværende politiske linje i Arktis? Dernæst forsøger kapitlet at dissekerne de forskellige hensyn, der tilsammen kan forklare, hvorfor Rusland fører en politik i Arktis, der, selv om den er kontinuerlig, ofte kan virke modstridende med sig selv eller i bedste fald dobbelttydig. Endelig diskuterer kapitlet de risici, der, også for rigsfællesskabet, knytter sig til Ruslands arktiske politik og dens sammensætning.

5.1 Kontinuitet i Ruslands arktispolitik

Det er denne rapports vurdering, at meget taler for, at den nuværende politiske kurs vil fortsætte. Det er der helt overordnet tre grunde til. Ruslands nuværende politik, under titlen 'afskrækkelse og afspænding', kombinerer for det første på en nogenlunde meningsfuld måde en række afgørende russiske nationale og politiske interesser, der er for det andet bred konsensus om den første politik, og den er for det tredje tydeligt sanktioneret af inderkredsen i Kreml.

Ruslands primære interesser i Arktis knytter sig til det enorme økonomiske potentiale, der befinder sig på russisk territorium. Olie- og gasudvinding samt minedrift i de arktiske dele af Rusland er i dag, og har i lang tid været, en vigtig del af den russiske nationaløkonomi. Omkring 20 procent af Ruslands BNP produceres i øjeblikket nord for polarcirklen.¹¹⁰ Der er endvidere fortsat et stort fremtidigt potentiale for energiudvinding i russisk Arktis. Hertil kommer de økonomiske gevinster og den økonomiske udvikling, en egentlig kommercial åbning af Nordøstpassagen ville give Rusland.

Økonomisk udvikling af regionen spiller således en væsentlig rolle i den russiske politiske elites fremtidsvision for Rusland. Det fremgår også af centrale politiske og strategiske dokumenter. Den

russiske energistrategi fra 2009 understreger således betydningen af de arktiske have, og i det nationale sikkerhedskoncept fra samme år vurderes arktiske energiressourcer at have central betydning for landets nationale sikkerhed.¹¹¹ Således nævnte Medvedev i 2008, at det var en fundamental opgave for Rusland at lave gøre Arktis til 'a resource base for Russia in the 21st century'.¹¹² At gøre Arktis til Ruslands ressourcebase i det 21. århundrede er, for Rusland, meget mere en indenrigspolitisk end en udenrigspolitisk opgave. Langt størstedelen af ressourcerne i Arktis befinner sig på russisk territorium, og udvindingen af dem er et spørgsmål om investeringer og infrastruktur. Det samme gælder for udviklingen af Nordøstpassagen, hvor der også kræves omfattende investeringer for at sikre sejlruten for kommerciel trafik.

Ideen om økonomisk udvikling af Arktis er et klassisk tema i russisk politik, og den målsætning har været konstant, siden Putins Rusland fik konsolideret sig efter de kaotiske og kriseprægede år under Jeltsin. Det er samtidig også ofte det mest håndfaste argument for, hvorfor Rusland og Ruslands politik i Arktis sandsynligvis ikke vil drive en regional konfliktdynamik.¹¹³ Økonomisk udvikling kræver stabilitet, og økonomisk udvikling er Ruslands kerneinteresse i Arktis. I Arktis er Rusland en territoriel og økonomisk stormagt og derfor også en status quo-magt.¹¹⁴

Et fredeligt Arktis er den bedste forudsætning for, at Rusland kan udbygge og reinvestere i arktisk økonomisk udvikling indenfor Ruslands territorium. Således er Artur Chilingarov citeret for på Arctic Circle-konferencen i Reykjavik i 2015 at sige, at i Arktis er der 'no problems that require a military solution'.¹¹⁵ På samme konference suppleres Chilingarov af Vladimir Barbin, Ruslands senior arctic official i Arktisk Råd, der understreger, at Rusland er fokuseret på 'fred, stabilitet og konstruktiv dialog i regionen'.¹¹⁶

Chilingarov og Barbin udtrykker sig her i overensstemmelse med en ganske bred konsensus blandt ledende russiske beslutningstagere. Selv om Barbin og Chilingarov kan ses som tilhørende lejren af mere diplomatisk indstillede russiske stemmer, så er deres udtalelser i vidt omfang på linje med, hvem der ofte opfattes som høge i russisk politik. Dmitry Rogozin kan, udover de ovenstående provokerende udtalelser, i sin egenskab af formand for den russiske arktiskomission således også citeres for at sige, at '[i]t is extremely important that ... the Arctic remains the zone of peace and cooperation. It is in this capacity our country and all the Arctic states regard this region.'¹¹⁷ Ikke alene udtrykker Rogozin således Ruslands holdning, men også, at det er en generel holdning blandt de andre arktiske stater. De bør således ikke udgøre nogen trussel eller udfordring for Rusland.

Tilsvarende mener formanden for Ruslands nationale sikkerhedsråd, Putins gamle ven fra KGB og ifølge Pavel Baev hovedmanden bag Ruslands arktiske politik,¹¹⁸ Nikolaj Patrusjev, i 2014, at Rusland skal udvikle Arktis som 'a region of peace and international cooperation'.¹¹⁹ Det synspunkt repeteres i 2015, hvor Patrusjev gentager, at et Arktis karakteriseret af dialog, fred og godt naboskab er målet for Ruslands arktiske strategi.¹²⁰ Disse udtalelser om fred, dialog og samarbejde efterfølges ofte af bemærkninger, der understreger betydningen af økonomisk udvikling og det potentielle for Ruslands fremtid, der befinder sig i den arktiske undergrund. Denne sammenkobling mellem fredelig regional udvikling og økonomisk udvikling foretages også i flere tilfælde af Putin,¹²¹ som i øvrigt i stigende grad henviser til den arktiske regions betydning.¹²²

Så vidt, så godt. Men hvis alt er fredeligt i Arktis, hvorfor så provokere de andre arktiske stater med aggressive udmeldinger, og hvorfor tilføre – ofte offensivt udseende – militære kapaciteter til området? Jørgen Staun argumenterer for, at inderkredsen omkring Putin er præget af en bestemt måde at se, forstå og analysere Rusland og international politik på, hvor omverdenen ses på med mistro, og international politik ses som et nulsumsspil.¹²³ I dette spil, hvor Rusland ifølge sin egen selvopfattelse ofte er isoleret og uretfærdigt marginaliseret, er staten engageret i en konstant geopolitisk kamp for en plads i solen.¹²⁴ For Rusland handler den fremtidige plads i solen i høj grad om at sikre og udvikle russisk Arktis. Derfor har russiske politikere tilsyneladende sommetider svært ved at stole på egne udtalelser og forudsigelser om en fredelig arktisk fremtid. Og derfor kan man ofte se de fredelige og samarbejdsorienterede udmeldinger i sammenhæng med en frygt for russisk marginalisering, hvor Rusland skal og må kæmpe for sin ret.¹²⁵ Det kan i denne russiske analyse i sidste ende resultere i en militær konfrontation, og således understreger Putin blandt andet i 2014, at Rusland må være forberedt på muligheden for et militært angreb i Arktis.¹²⁶ Uden at det dog helt klart fremgår hvorfra og hvorfor.

Ruslands arktispolitik fremstår som fanget i et dilemma. På den ene side er det en russisk kerneinteresse at fastholde regional stabilitet, konstruktive diplomatiske relationer og et frugtbart investeringsklima. Derfor overvejende diplomatisk afspænding. Men på den anden side anser Rusland det også for nødvendigt at styrke sin sikkerhed. Derfor tilførsel af militære ressourcer og konfronterende diplomatiske handlinger, der i russisk perspektiv måske mere ses som afskrækende end provokerende. Derfor denne dobbelttydighed, hvor diplomatisk imødekommenhed kombineres med militær oprustning.

Et klassisk begreb i studiet af international politik er det såkaldte sikkerhedsdilemma. Det består i, at en aktør øger sine militære ressourcer for at øge sin sikkerhed. Det fører imidlertid til reaktion fra andre aktører, hvis sikkerhed nu er reduceret, og de øger derfor også deres militære ressourcer, hvilket igen truer den første aktør. Resultatet for alle er reduceret sikkerhed på trods af øgede militære kapaciteter.¹²⁷

Især efter Ukrainekrisen, og den deraf følgende mistillid, er det således klart, at mange af de ingredienser, der skal til for at producere et sikkerhedsdilemma, er til stede i Arktis – og ikke mindst som en konsekvens af Ruslands tvetydige militære modernisering. Det potentielle – og ulykkelige – paradoks indeholdt i det dilemma er, at Rusland, langt hen ad vejen, igennem sine egne handlinger og sin tvetydige politik risikerer at medvirke til at producere den vestlige trussel, man forsøger at beskytte sig imod. Den russiske frygt og usikkerhed beskrevet ovenfor risikerer at producere øget vestlig mistillid og derved blive til en selvopfyldende profeti.¹²⁸

Samlet set ser Ruslands politik i Arktis ud til at have været stabil igennem en længere periode. Diplomatisk imødekommenhed går hånd i hånd med hvis ikke oprustning, så modernisering af Ruslands militære kapaciteter i Arktis og lejlighedsvisse provokerende militære og politiske handlinger og udtalelser. Men samtidig findes der under den umiddelbare kontinuitet en række modsatrettede hensyn, som det er vigtigt at tage i betragtning for at forstå, hvorfor Ruslands politik kan virke selvmodsigende. Derudover indebærer de modsatrettede hensyn og den dynamik, de potentielt kan sætte i gang med hensyn til spændingsniveauet i den arktiske region, en række risici, som yderligere kan medvirke til at drive et regionalt sikkerhedsdilemma. De knytter sig både til mulige generelle forandrede russiske prioriteter i Arktis og til den usikkerhed, der knytter sig til Ruslands militære handlinger og investeringer i Arktis. Samtidig kan disse forandringer drives af både interne og eksterne forhold.

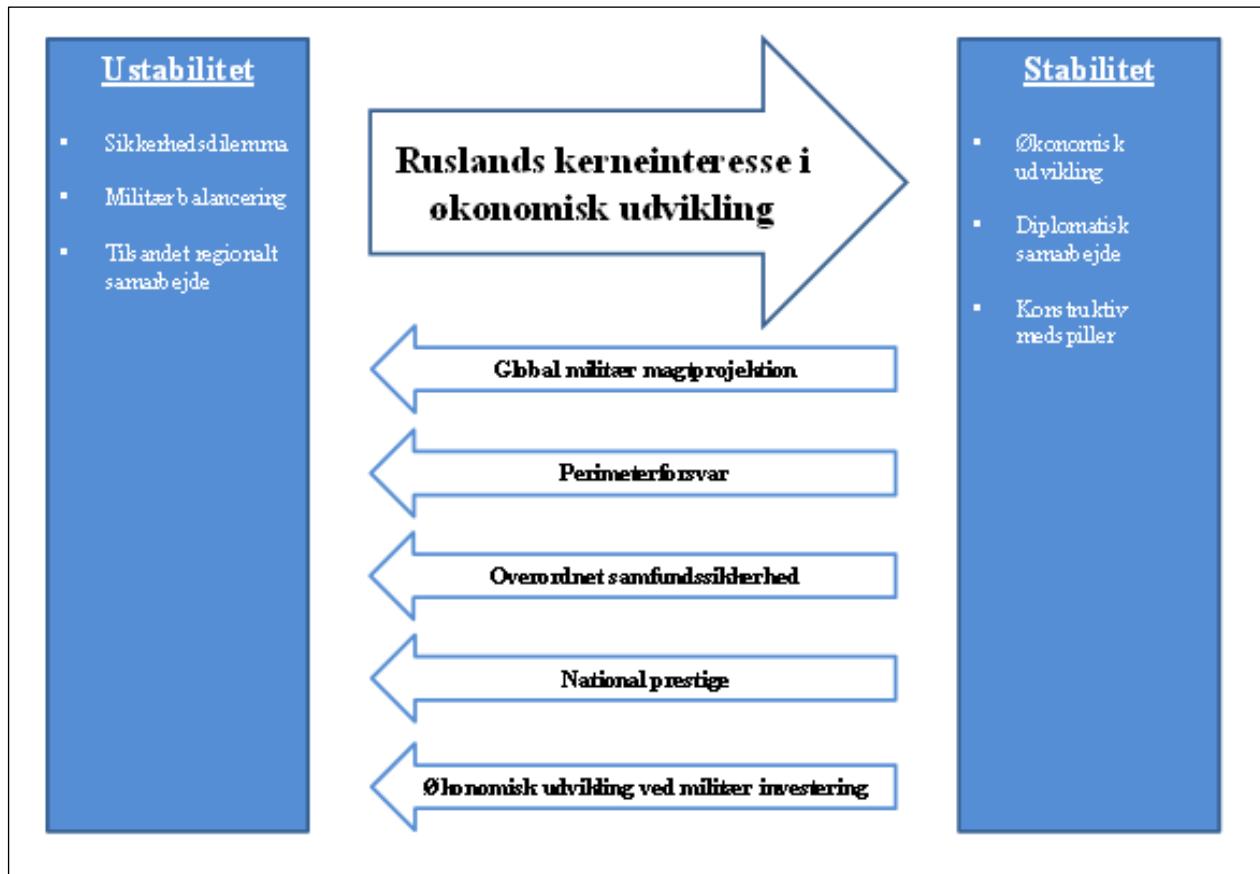
5.2 Modsatrettede hensyn – modstridende politik: kontinuitet og forandring i russisk politik

Som sin grundlæggende ramme for at beskrive Ruslands politik i Arktis deler denne rapport Ruslands politik op i en diplomatisk og en militær dimension. Resultatet er en kontinuerlig retning beskrevet som afskrækelse og afspænding. Det ovenstående har argumenteret for, at denne kontinuitet er relativt solid. Nedenstående figur illustrerer, hvordan der imidlertid samtidig er modstridende hensyn til stede i Ruslands politiske og militære målsætninger for landets handlinger i Arktis. Det betyder, at den russiske politik i Arktis fremstår kompleks, og ofte fremkommer der

russiske initiativer eller udtalelser, der set udefra eller set i isolation risikerer at underminere mere end at fremme Ruslands egne erklærede langsigtede kerneinteresser i Arktis. Figuren skelner derfor på den ene side mellem Ruslands hovedinteresse i økonomisk udvikling, som trækker i retning af stabilitet, og på den anden side fem potentielt modsatrettede hensyn, der trækker i modsat retning, og som alle risikerer at lede til et Arktis præget af ustabilitet og sikkerhedsdilemmadynamik fremfor stabilitet.

Militært drejer det sig om global magtprojektion, perimeterforsvar og samfundssikkerhed. Politisk kan man skelne mellem national prestige og økonomisk udvikling gennem militær oprustning, som tilsvarende kan risikere at underminere Ruslands målsætning om økonomisk udvikling. De fem beskrives i det nedenstående.

Figur 7: Modsatrettede hensyn i Ruslands arktiske politik og deres konsekvenser

Fundamentet for Ruslands **globale militære magtprojektion** og -position befinder sig i Arktis. Det fundament er baseret på de russiske atomslagstyrker – ikke mindst de ubådsbaserede – og er derfor tæt knyttet til Nordflåden og centreret omkring base- og logistikfaciliteter på og omkring Kola-halvøen. Kort sagt er Ruslands atomare gengældelseskraft afhængig af, at Rusland først

kan forsøre sine faciliteter i området og for det andet kan 'bryde ud' af Barentshavet for at deployere sine strategiske ubåde i arktiske farvande og i Atlanterhavet. Der er således både en defensiv og en offensiv karakter knyttet til dette hensyn. Udvidet og øget øvelsesaktivitet, som nævnt ovenfor, samt de prioriterede investeringer i Nordflåden og de strategiske ubåde er udtryk for målet om at opretholde en slagkraftig og derigennem troværdig russisk nuklear afskrækkeskapacitet. Samtidig er dele af de russiske investeringer i infrastruktur og deployeringer af militære kapaciteter til Arktis et forsøg på at beskytte selvsamme afskrækkeskapacitet. Forslag om at deployere MiG-31-interceptorer til forskellige arktiske baser er således et forsøg på at styrke luftforsvaret – ikke mindst mod krydsermissiler.¹²⁹ Tilsvarende skal tilførsel af forskellige nærluft- eller punktforsvarssystemer til både nye og gamle baser i Arktis, som for eksempel de S-400-missiler, der annonceres deployeret til Novaja Zemlja i 2015,¹³⁰ også først og fremmest fungere for at sikre Ruslands strategiske afskrækelse. Det samme er delvist tilfældet for det fornyede fokus på at styrke radarovervågning i området, som stadig ikke er dækkende og er utidssvarende.¹³¹ Disse militære hensyn er således i princippet uafhængige af den regionale politiske situation, men handler om global magtbalance og Ruslands status som global nuklear stormagt.

Samtidig hermed er der i russisk tænkning en bekymring for, hvad åbningen af Arktis betyder i geopolitisk forstand, og for Ruslands arktiske **perimeterforsvar**. Historisk har Arktis været den eneste flanke, hvor en direkte konventionel trussel mod russisk territorium har syntes usandsynlig. Med den klimatiske åbning af Arktis har Rusland nu en meget lang og ofte både ubeskyttet og ubeboet grænse. Det skaber nervøsitet, og russiske beslutningstagere fokuserer således også på at beskytte denne perimeter mod 'unwelcome guests', som formuleret af forsvarsminister Sjojgu i oktober 2014.¹³² Han komplementeres af Putin, der samstemmende mener, at Rusland skal være mere opmærksom på farene for et angreb på Rusland i Arktis.¹³³ Sergunin og Konyshov argumenterer således i deres analyse af russisk arktispolitik for, at beslutningen om at reorganisere de militære styrker i den nye værnsfælles nordkommando blev fremskyndet af Putin ud fra en betragtning om, at blandt andet et øget amerikansk fokus på Arktis nødvendiggør generel russisk styrkelse af de militære kapaciteter i regionen.¹³⁴ Etableringen af de mange nye baser, de to nye arktiske brigader samt den russiske øvelsesaktivitet, der i høj grad fokuserer på hastig deployering af specialiserede, veltrænede og veludrustede enheder, gerne til afsides liggende steder, er alle eksempler på dette hensyn. Et element i de bekymrende 'snap'-øvelser, hvor Putin uden eller med kort varsel sender forskellige militære enheder på øvelse, er netop at øve og demonstrere hurtig,

værnsfælles og koordineret reaktionskapacitet med henblik på at forsvere vigtige punkter langs Ruslands lange arktiske perimetre uover de, der knytter sig til den nukleare afskrækkelse.

Endelig er **overordnet samfundssikkerhed** et vigtigt hensyn for Ruslands modernisering af landets arktiske kapaciteter. Hvis Arktis i fremtiden skal fungere som Medvedevs russiske skatkammer, kræver det omfattende investeringer for sikkert at kunne udnytte skattene. Realiseringen af forventningen dels om øget olie- og gasefterforskning i ugæstfri arktiske egne og dels om markant øget shipping gennem Nordøstpassagen kræver, at også den russiske stat investerer i sikkerhed. Etableringen af baser med landingsbaner og havnefaciliteter langs hele den arktiske kystlinje, investeringen i kyst- og grænsevagtenheder og i mindre overfladeenheder i Nordflåden spiller en vigtig rolle med hensyn til at etablere den nødvendige rednings- og eftersøgningskapacitet for at sikre en stigende økonomisk aktivitet. Det samme gælder for investering i fuld radardækning af kystlinjen. Som aktionen mod Greenpeace i 2013 viste, indeholder samfundssikkerhed i russisk optik robust brug af væbnede styrker og også her en rolle.¹³⁵ Antiterrorindsats, som i Rusland også dækker over aktioner mod civilsamfundsorganisationer som for eksempel Greenpeace, ses som en væsentlig opgave for de russiske sikkerhedsstyrker i Arktis. Således gennemførtes øvelser i Tajmyr-regionen i sommeren 2015, hvor Nordflåden sammen med luftstøtteenheder, faldskærmsstropper, marineinfanteri samt personale fra indenrigsministeriet og katastrofeministeriet trænede forskellige indsatser ved kommersielt vigtige installationer.¹³⁶ Tilsvarende trænede en af de russiske arktiske brigader antiterroroperationer senere samme efterår på Novaja Zemlja.¹³⁷

Ovenstående viser altså, at forskellige sikkerhedspolitiske eller militärstrategiske hensyn driver Rusland til at investere bredt i arktiske militære kapaciteter. Alene eksistensen af de forskelligrettede hensyn samt kapaciteternes forskellige – eller dobbelte – funktioner skaber usikkerhed om Ruslands politik. Samtidig risikerer de militärstrategiske hensyn at underminere politiske hensyn eller at blive set som bevis for en sammenhæng mellem russiske politiske og militære handlinger, der ikke nødvendigvis er til stede. Alt dette risikerer at lede til et mere ustabilt Arktis.

Et afgørende politisk hensyn er, at Arktis spiller en vigtig rolle i den russiske nationalfortælling – endda for russisk **national prestige**, 'national pride',¹³⁸ og således med hensyn til sin symbolske betydning kan sammenlignes med for eksempel det russiske rumprogram. Der findes således i

russisk selvforståelse en form for arktisk exceptionalisme, hvor Rusland på en særlig måde er forbundet til det arktiske, og som samtidig bibringer Arktis en særlig symbolsk kvalitet i russisk politik. Derfor giver russiske politikere nogle gange det indtryk, at Rusland har særlige forpligtelser – for eksempel til at udforske og stimulere udviklingen i Arktis – og særlige rettigheder. Uden at være konkret nævner Medvedev således i 2010, at der bliver lagt begrænsninger på Ruslands frihed i Arktis, og det er, ifølge Medvedev, utilstedeligt, givet Ruslands 'geographical location and history'.¹³⁹ Altså utilstedeligt på grund af Ruslands arktiske historie. Tilsvarende sammenligner Rogozin i 2015 udviklingen af russisk Arktis med anneksionen af Krim og genindlemmelsen af den historiske del af Rusland – ikke mindst Sevastopol. 'Basically it is all about the same', siger Rogozin.¹⁴⁰ Uden at det hermed er sikkert, at Rusland vil annektere tidligere russisk territorium i Arktis, og uanset at salget af Alaska til USA af revisionistiske stemmer i Rusland ses som et historisk svigt,¹⁴¹ understreger sammenligningen den symbolske betydning, Arktis tillægges i russisk politik, og den betydning, Rusland tillægger sig selv i Arktis. Kombineret med en tendens til at se sig selv som uretfærdigt behandlet i international politik og en frygt for marginalisering, som også Medvedev giver udtryk for ovenfor, risikerer hensynet til den prestigefulde rolle, Arktis spiller i russisk politik, at trække Rusland væk fra en pragmatisk international linje.

Netop for at realisere Ruslands historiske mission i Arktis spiller industriel og økonomisk modernisering også en væsentlig rolle i russisk politik. En strategi for at sikre **økonomisk udvikling er militær investering**. Mange af de nationale strategier for russisk udvikling tilskriver Arktis en særlig rolle.¹⁴² For Rusland går økonomisk vækst og investering i militær modernisering hånd i hånd. Ligesom baser i Arktis er 'dual use' i civil-militær forstand, har militære investeringer også i vidt omfang 'dual use'-potentiale for Rusland i økonomisk forstand. Putin nævner således i 2012, at en modernisering af det russiske militærindustrielle kompleks er afgørende for at fastholde både civile og militære kompetencer og kapaciteter til at udvikle Arktis.¹⁴³ Som eksempel på dette, så planlægges et kombineret kommunikations- og overvågningssystem i Arktis,¹⁴⁴ der produceres af RTI, en virksomhed med en stor militærindustriel portefølje. Systemet har, hvis etableret, omfattende militært og civilt potentiale. Rogozin, der uover at være formand for Ruslands arktiske kommission også er vicepremierminister med ansvar for det militærindustrielle kompleks, argumenterer således tilsvarende for, at yderligere investering i skibskonstruktion – civil såvel som militær og også fokuseret på arktiske kapaciteter – skal fungere som et redskab til at skabe øget vækst.¹⁴⁵ På den ene side nødvendiggør ønsket om økonomisk udvikling i Arktis øgede investeringer, og på den anden side er det militærindustrielle kompleks en afgørende økonomisk

sektor i den russiske økonomi. Stimulering af den er således et nærliggende makroøkonomisk redskab, der, i russisk perspektiv, samtidig har et stort eksportpotentiale, og Rusland eksporterede ifølge Putin for mere end 15 mia. \$ indenfor forsvarssektoren i 2014.¹⁴⁶ Militære investeringer i Arktis har således en selvstændig samfundsøkonomisk logik set fra russiske beslutningstageres synspunkt.

Der er således også forskellige – potentielt modsatrettede – politiske hensyn, der gør sig gældende. De er nødvendige at tage i betragtning for at forstå, hvorfor Ruslands politik i Arktis kan virke modsætningsfyldt. Militære investeringer kan således set udefra virke meningsløse, med skjulte bagtanker og/eller provokerende alt efter temperament. To relativt konventionelt udrustede brigader kan virke som et overdrevent svar på samfundssikkerhedsudfordringer i russisk Arktis. Det samme kan deployeringen af luftforsvarssystemer til mindre og isolerede russiske baser, hvis eksistens fra russisk side begrundes i et behov for eftersøgning- og redningskapacitet, men som har en helt anden logik, hvis det ses i sammenhæng med Ruslands strategiske atomvåben. Tilsvarende kan omfattende investeringer i Nordflåden forstås som en nationaløkonomisk lige såvel som en sikkerhedspolitisk investering. Konsekvensen af de modsatrettede politiske og militære hensyn er, at Ruslands politik risikerer at fremstå tvetydig og med en diffus mening. Det betyder, at andre aktører har nemt ved at opfatte den og Ruslands militære oprustning som uforståelig, unødvendig og derfor truende.

5.3 Risici og russisk politik i Arktis

Selv om Ruslands politik i Arktis ikke ser ud til at være forandret betragteligt af krisen i Ukraine, er der stadig risici forbundet med den russiske politiske linje (eller mangel på linje) og de russiske handlinger i Arktis. Det viser den ovenstående gennemgang af modsatrettede russiske interesser. Herudover er det for det første ikke sikkert, at Rusland fortsat politisk vil se sine interesser bedst varetaget igennem en pragmatisk og samarbejdsorienteret diplomatisk kurs, og det er tilsvarende ikke sikkert, at Ruslands arktiske interesser vil forblive de samme.¹⁴⁷ Størrelserne på pilene i figur 7 ovenfor kan ændre sig. For det andet skaber russiske militære aktiviteter usikkerhed og risikerer at reducere tilliden mellem landene i regionen yderligere.

Som fremført ovenfor er Arktis afgørende for Rusland. På den ene side spiller Arktis en vigtig historisk-symbolsk rolle, og på den anden side ses Arktis som en grundpille i Ruslands fremtidige økonomiske udvikling. Der er således meget på spil for Rusland i Arktis, og i øjeblikket spiller Rusland spillet i Arktis ud fra en betragtning om, at samarbejde vil give Rusland størst gevinst, og

forsøger, samtidig med militær modernisering, aktivt at isolere Arktis fra det generelt forværrede russisk-vestlige forhold.

Forandringer internt i Rusland kan imidlertid ændre denne kurs. Forværret økonomisk krise i Rusland, kombineret med fortsat lave oliepriser og deraf følgende lave fragtrater, kan lede russiske beslutningstagere til at genoverveje og reducere deres ambitioner for udviklingen af den arktiske region. Betydningen af stabilitet og gode samarbejdsrelationer i regionen vil dermed blive reduceret relativt i forhold til andre russiske interesser – herunder militærstrategiske. Resultatet kan dermed blive et øget militariseret russisk fokus på Arktis. Det modsatte politiske rationale kan imidlertid medføre det samme resultat. Fortsat økonomisk krise kan lede til et øget fokus på at beskytte det arktiske 'skatkammer'. Den relative betydning af de arktiske værdier øges for russiske beslutningstagere. Kombinationen af den symbolske og den historiske betydning, Arktis har i russisk selvforståelse, og en tendens til se sig selv som marginaliseret i international politik kan lede russiske beslutningstagere til at se Arktis mere som noget, der skal beskyttes, isoleres og forsvarer, end som noget, der skal udvikles igennem internationalt samarbejde. Ingen er resultatet et mere militariseret russisk Arktis.

Også internationale faktorer kan sandsynligvis medvirke til at drive Ruslands politik i en anden retning eller lede til, at Rusland vil fokusere mere på andre af de modsatrettede tendenser, der er beskrevet ovenfor. For eksempel er en udbredt opfattelse i Rusland, at de vestlige sanktioner ikke som sådan er knyttet til Ukraine, men til et langsigtet vestligt komplot, for at underminere Putin-regimet i særdeleshed og Ruslands mulighed for at fastholde og udvikle sin stormagtsposition i almindelighed.¹⁴⁸ Således kan sanktionernes effekt, netop i Arktis, med det verdensbillede bruges som argument mod en pragmatisk russisk kurs. Vesten vil, ifølge denne tankegang, altid forsøge at begrænse eller underminere Ruslands potentiale – også i Arktis. Hvis Rusland skal realisere sine retmæssige interesser, er en konfrontation uundgåelig. Ideen om, at det er nødvendigt for Rusland at forsvere sine interesser i Arktis som nævnt af Medvedev og Putin overfor, kan til dels være udtryk for denne logik. Det samme resultat kan man forestille sig, hvis resultaterne af Ruslands samarbejdende kurs i Arktis udebliver, enten i kraft af politisk og diplomatisk marginalisering af Rusland og russiske synspunkter, eller hvis afgørelser – for eksempel FN's havretskommissons vurdering af de russiske krav – går Rusland og russiske forventninger imod.

Samtidig eksisterer der en række risici for den regionale stabilitet, der knytter sig til Ruslands militære aktiviteter i Arktis. Disse forstærkes af Ruslands handlinger i Ukraine og den deraf følgende reducerede tillid mellem Rusland og de andre arktiske stater. Mistillid risikerer at føre til misforståelser. Efter Ruslands handlinger i Ukraine fremstår udviklingen af de russiske militære kapaciteter i Arktis i et andet lys – også for Ruslands arktiske naboer. Den øgede parathed hos de stadig mere kapable konventionelle kapaciteter i Arktis kombineret med uannonceret øvelsesaktivitet, der understreger styrkernes store mobilitet, vækker bekymring. Selv om disse styrker meget vel kan være etableret ud fra et russisk behov for hurtig reaktionskapacitet på det, der ses som sårbart russisk territorium, giver de Rusland en offensiv arktisk kapacitet. Tilsvarende kan det i et finsk eller norsk perspektiv undre, at begge russiske arktiske brigader har base ganske tæt på henholdsvis den norske og den finske grænse. Især hvis deres opgave er at respondere på mere eller mindre sandsynlige trusler på eller mod hele det russiske arktiske territorium. Det samme argument kan fremføres i forbindelse med en række af de nyligt etablerede russiske baser, der uover at fungere som rygraden i det russiske eftersøgnings- og redningsberedskab også kan ses som støttepunkter, der muliggør offensive russiske militære operationer i Arktis.

Tilsvarende risici knytter sig til de russiske kapaciteter, der understøtter Ruslands strategiske atomvåben. I øjeblikket tegner konturerne sig af en mere generel konfrontation mellem Rusland og Vesten fremfor en lokal centreret omkring Ukraine. Det reaktualiserer betydningen af russiske atomvåben og dermed også betydningen af den arktiske region for USA. Således anbefaler en CSIS-rapport fra januar 2016, at USA bør gentanke sin ubådstilstedeværelse i Arktis og foretage en ’comprehensive assessment’ af sin arktiske indsats og strategi som konsekvens af Ruslands ’current aggressive behavior’. ¹⁴⁹ Ønsket om midler i USA’s 2017-forsvarsbudget til at genetablere amerikansk militær tilstedeværelse på Keflavik-basen på Island skal ses som udtryk for samme dynamik. ¹⁵⁰ Den øgede betydning af nuklear balancering mellem Rusland og USA i Arktis er alvorlig nok i sig selv. Men samtidig kan den udvikling få betydning for ikke-nukleare styrker i regionen. En skarpere balancering mellem USA og Rusland vil betyde øget aktivitet også hos russiske flåde- og flyenheder i regionen, hvilket risikerer yderligere at bekymre andre arktiske stater. Den generelle og atomare balancering mellem Rusland og USA i Arktis betyder således øget risiko for, at uforudsigelighed, usikkerhed og mistillid vil dominere de sikkerhedspolitiske relationer internt i regionen.

Som ovenstående viser, er der altså samtidig med en kontinuerlig russisk interesse i stabilitet og økonomisk udvikling politisk funderede risici knyttet til Ruslands politik i Arktis.

Sikkerhedsdilemmadynamikker er tydeligt til stede i Arktis. Samtidig skal det imidlertid pointeres, at der i det ovenstående netop er tale om risici – altså potentielle fremtidige udfordringer. Det afgørende må derfor være at formulere policy, der undgår eller imødegår risici, der kan bidrage til, at spændingsniveauet i et Arktis præget af sikkerhedsdilemmadynamikker stiger. Det sidste og afsluttende kapitel diskuterer derfor, hvordan rigsfællesskabet i sin arktiske politik kan medvirke til at fastholde og udvikle et sikkerhedspolitisk stabilt Arktis.

6. Prioriteter og principper for rigsfællesskabets ruslandspolitik i Arktis

Den arktiske region fungerer i dag som en slags helle, i vidt omfang isoleret fra et generelt stærkt forværret sikkerhedspolitisk forhold mellem Rusland og Vesten. At det fortsat vil være tilfældet, er på den ene side ikke sikkert, men på den anden side en dansk kerneinteresse. Det må derfor være en hovedprioritet for dansk udenrigs- og sikkerhedspolitik, uden at være eftergivende overfor Rusland og uden at medvirke til at underminere den fælles linje i Vesten, at fastholde den nuværende situation i Arktis og konsolidere det diplomatiske samarbejde i regionen.

Det er ikke nemt, og der tegner sig en række udfordringer, der kan medvirke til at besværliggøre realiseringen af de danske målsætninger. Her er det afgørende at finde en balanceret tilgang, der sikrer danske og allieredes interesser, samtidig med at man undgår, at ens handlinger medvirker til at accelerere et arktisk sikkerhedsdilemma eller styrker konfliktsøgende kræfter i Rusland.

Et tilbagevendende spørgsmål i den forbindelse er involvering af NATO. Fra norsk side, og ud fra en legitim norsk sikkerhedspolitisk bekymring, har det i et stykke tid været en norsk prioritet at søge et øget fokus på kollektivt forsvar i ’det høje nord’ fra NATO’s side. Traditionelt har Danmark, sammen med Canada, været skeptisk med hensyn til værdien i for alvor at sætte arktisk sikkerhed på dagsordenen i NATO.¹⁵¹ Med den strategiske diskussion i NATO i øjeblikket, kombineret med et øget amerikansk fokus på Arktis, kan det ikke afvises, at den norske dagsorden vil få yderligere momentum i kredsen af NATO-medlemmer. Det gælder både op til og i tiden efter NATO-topmødet i Warszawa i sommeren 2016. Danmark risikerer derfor at blive tvunget til at forholde sig til den norske dagsorden og de konsekvenser, den kan have i Arktis. Et øget NATO-

fokus på Arktis vil medføre en risiko for en russisk modreaktion. Det bør Danmark forberede sig på.

En anden og parallel udfordring knytter sig til EU og EU's rolle i Arktis. Hvor rækken af permanente observatører blev udvidet betragteligt ved Arktisk Råds møde i Kiruna i 2013, blev EU's ansøgning blokeret – af forskellige årsager af både Canada og Rusland.¹⁵² Tilsvarende situationen med NATO risikerer spørgsmålet om EU's rolle i Arktis også at kunne fungere som et muligt fremtidigt stridspunkt i forholdet til Rusland. Arktis' betydning i EU og EU's fokus på den arktiske region er stigende i øjeblikket. Det gælder på en lang række politikområder – transport, energi og forskning. Det gælder imidlertid også for arbejdet med EU's nye strategi for udenrigs- og sikkerhedspolitik. Et øget pres fra EU's side for en stigende rolle og stigende indflydelse i Arktis vil skabe en mulighed for Rusland for at øve modpres og kan således medvirke til at forværre de diplomatiske relationer i Arktis. Ruslands opfattelse af EU har forandret sig radikalt siden Ukrainekrisen. For nuværende ses EU på linje med NATO som, om ikke en fjendtlig organisation, så en organisation, det ikke er i russisk interesse at samarbejde med, og hvis magt og indflydelse skal minimeres.

Endelig er der spørgsmålet om fastlæggelsen af rigsfællesskabets politik – i Arktis og overfor Rusland i almindelighed. På den ene side analyserer denne rapport sig frem til, at Rusland i vidt omfang har handlet pragmatisk i Arktis – til forskel fra i andre regioner. Men på den anden side er der også risici knyttet til Ruslands ageren i Arktis. For Danmark betyder det for det første, at det er væsentligt at fastholde politisk dialog og styrke konsensus blandt rigets dele. En fast forankret politisk linje internt i rigsfællesskabet er forudsætningen for at kunne agere i og håndtere regional politik i Arktis. Det gælder, uanset hvordan forholdet til Rusland udvikler sig. Men i særdeleshed i en situation, hvor rigsfællesskabet risikerer at være tvunget til at skulle tage væsentlige politiske beslutninger og balancere flere potentielt modsatte interesser, er intern enighed vigtig. Det gælder også for at kunne modstå et eventuelt politisk russisk pres, især ved potentielle bilaterale uenigheder – for eksempel om territoriale krav i Ishavet. Tilsvarende er det væsentligt, at forsvarer indretter, prioriterer og kommunikerer sin indsats og sit virke i Arktis på en måde, så det er forankret i en langsigtet og sammenhængende politisk linje, der understøtter rigsfællesskabets politiske målsætninger med hensyn til Rusland i Arktis såvel som Rusland udenfor Arktis.

Nedenfor følger fem principper eller målsætninger, som tilsammen kan udgøre et udgangspunkt for, hvordan Danmark bør prioritere sin sikkerhedspolitik i Arktis, og under hvilke der kan udvikles konkrete initiativer og redskaber. Principperne er:

- Diplomatisk imødekommenhed
- Militær gennemsigtighed
- Praktisk samarbejde
- Klar kommunikation
- Aktiv styrkelse af arktisk konsensus.

6.1 Diplomatisk imødekommenhed

Rationalet bag Ruslands pragmatiske og regionalt orienterede diplomati i Arktis er, at det fremmer russiske interesser. Derfor giver det mening for Danmark at forfølge en tilsvarende pragmatisk og imødekommande kurs overfor Rusland i Arktis. Det fremmer danske interesser. Imødekommenhed skal ikke forveksles med eftergivenhed, bør fokusere på regionale temaer og bør naturligvis finde sted indenfor det vestlige sanktionsregimes rammer. Princippet bør gælde både med hensyn til de mange konkrete og i vidt omfang komplekse og tekniske emner, der behandles i arbejdsgrupperne under Arktisk Råd, og med hensyn til initiativer, der kan styrke regionale institutioner og regionalt diplomati, samtidig med at de viser værdien for Rusland i at fastholde landets nuværende diplomatiske linje.

6.2 Militær gennemsigtighed

Usikkerhed, mistillid og uforudsigelighed med hensyn til militære initiativer og aktiviteter medvirker i øjeblikket til at underminere stabiliteten i den arktiske region. Det bør være en klar dansk prioritet at arbejde for at styrke gennemsigtigheden på det militære område. Her kan Danmark i sin egen praksis fremstå som et eksempel til efterfølgelse ved at informere om og invitere til danske, eller dansklede, øvelser i Arktis. En fremtidig gentagelse eller udvidelse af øvelsen Arctic Response afholdt i 2015 i Grønland kan være en mulighed for at vise dansk gennemsigtighed som et skridt mod at sikre russisk reciprocitet med hensyn til russisk øvelsesaktivitet. I efteråret 2015 inspicerede den finske forsvarskommando den russiske arktiske brigades base ved Alakurtti.¹⁵³ Det besøg blev aflagt som resultat af en bilateral aftale, netop som en tillidsskabende foranstaltning.¹⁵⁴ Danmark kan arbejde for at etablere et regime af aftaler i Arktis, som tilsvarende medvirker til øget gennemsigtighed og kommunikation mellem de arktiske staters militære styrker.¹⁵⁵ Det vil reducere risikoen for misforståelser og for, at kriser kan eskalere. Netop mekanismér til krisehåndtering og krisekommunikation efterspørges generelt i det russisk-

vestlige forhold.¹⁵⁶ Måske Arktis kan være et testområde for dette, og Danmark kan medvirke til at dagsordensætte arktiske tillidsskabende initiativer som et skridt mod en generelt mere stabil og mindre krisesårbar situation i Europa.

6.3 Praktisk samarbejde

For eksempel den norske og den russiske kystvagt har på trods af Ukrainekrisen fastholdt et tæt og velfungerende praktisk samarbejde. Tilsvarende er det lykkedes at få oprettet et regionalt kystvagtforum, hvor alle arktiske stater kan samarbejde om at styrke maritim sikkerhed i regionen, i sig selv et væsentligt emne¹⁵⁷ – og hvor paramilitære og uformelle kanaler til Rusland samtidig kan opretholdes og måske udvikles.¹⁵⁸ Der er imidlertid også andre muligheder for, på trods af sanktionsregimet, at udvikle praktisk samarbejde med Rusland, der, afhængigt af område og interesse og timing, mere eller mindre kan antage form af track 2- eller track 1½-diplomati, til støtte for mere traditionelt diplomatisk arbejde. Ikke mindst på det videnskabelige område bør der være muligheder for at udvide det arktiske samarbejde. Det samme kan gælde informations- og vidensdeling samt på det kulturelle område. Alt dette ligger fint i tråd med Ruslands billede af, hvordan den arktiske fremtid skal udvikle sig, og ikke mindst Ruslands rolle i den forbindelse.

6.4 Klar kommunikation

Samtidig med ovenstående forsøg på imødekommenhed er det nødvendigt, at Danmark er klar i sin egen kommunikation – om egne initiativer, hensigter og planer såvel som om, hvordan Danmark forholder sig til russiske initiativer og handlinger. Det betyder, at Danmark og danske myndigheder bør sikre sig, at der er sammenhæng mellem de signaler, der gives diplomatisk og militært, og den eksternt og internt rettede kommunikation. Selv om det kan lyde usandsynligt, kan selv mindre, objektivt set ubetydelige, danske handlinger – øvelsesaktivitet, diplomatiske udmeldinger eller annonceringen af nye arktiske kapaciteter – fungere som argument for kræfter i Rusland, der vil dreje Ruslands politik i en mere militært konfronterende og diplomatisk isoleret retning. Med hensyn til Rusland bør det tilsvarende klart blive pointeret, at dele af den russiske militære aktivitet af de andre arktiske lande, herunder Danmark, ses som kontraproduktive og risikofyldte med hensyn til at fastholde en fredelig region og risikerer at lede til netop den militariserede situation, Rusland tilsyneladende selv arbejder for at undgå.

6.5 Aktiv styrkelse af arktisk konsensus

For Danmark er en meningsfuld politik overfor Rusland i Arktis afhængig af de andre arktiske aktører og af, at der er enighed om den fremtidige betydning af Arktis og den arktiske politik. Ikke mindst er det vigtigt, at der blandt USA og de andre vestlige arktiske lande er enighed om

politikken overfor Rusland. Idet former for aktiv sikkerhedspolitisk koordinering mellem de andre fire arktiske kyststater, enhver form for eventuel NATO-involvering eller etableringen af nye policy-koordinerende fora, hvori Rusland ikke er med, i sig selv risikerer at fremstå provokerende og dermed virke kontraproduktive,¹⁵⁹ kræver dette fortsat og målrettet diplomatisk arbejde. I kraft af Grønlands placering og de amerikanske militærstrategiske interesser i Grønland har Danmark en særlig geopolitisk rolle og en særlig geopolitisk betydning set fra Washington. Det giver Danmark en særlig adgang til og en legitim mulighed for at påvirke den amerikanske politik i Arktis. En meningsfuld politik overfor Rusland i Arktis handler således også om at arbejde for, at danske holdninger, initiativer og planer bliver hørt i Washington.

7. Noter

¹ Trude Pettersen, "Russian paratroopers on Tuesday landed on a drifting ice floe near the North Pole", *Barents Observer*, 8. april 2015 (7. april 2016): <http://barentsobserver.com/en/security/2015/04/russian-paratroopers-landed-near-north-pole-08-04>

² Tom Parfitt, "Russia plants flag on North Pole seabed", *The Guardian*, 2. aug. 2007 (7. april 2016): <http://www.theguardian.com/world/2007/aug/02/russia.arctic>

³ "Ilulissat Declaration", 28. maj 2008 (7. april 2016):

https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/ud/080525_arctic_ocean_conference_outcome.pdf

⁴ Heather Exner-Pirot, "Comment: – Put up or shut up with your Arctic conflict theory", *High North News*, 11. feb. 2015 (11. april 2016): <http://www.hightnorthnews.com/put-up-or-shut-up-with-your-arctic-conflict-theory/>; Valery Konyshov og Alexander Sergunin, "Is Russia a revisionist military power in the Arctic?", *Defense & Security Analysis* 30:4, sept. 2014, 323-335

⁵ Jon Rahbek-Clemmensen, "Arktis og Ukrainekrisen", *DIIS* 10, 2015

⁶ For danske eksempler, se eksempelvis: Rahbek-Clemmensen, "Arktis og Ukrainekrisen"; Rasmus Nilsson, "Revanche – Russere – Retfærdighed", Center for Militære Studier, nov. 2014; se også Heather A. Conley & Caroline Rohloff, "The New Ice Curtain – Russia's Strategic Reach to the Arctic", Center for Strategic & International Studies, aug. 2015; Mikkel Runge Olesen, "Common and Competing Interests", Juha Jokela (ed.), *Arctic Security Matters*, Juha Jokela (Paris: Frankrig), 43-51

⁷ Marlene Laruelle, "Larger, Higher, Farther North ... Geographical Metanarratives of the Nation in Russia", *Eurasian Geography and Economics* 53:5, 2012, 557-574

⁸ "Russia plants flag on Arctic floor", *CNN*, 4. aug. 2007 (8. april 2016):
<http://edition.cnn.com/2007/WORLD/europe/08/02/arctic.sub.reut/index.html?eref=yahoo>.

⁹ Paul R. Josephson, *The Conquest of the Russian Arctic* (Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, 2014), 1-10; Conley & Rohloff, "The New Ice Curtain – Russia's Strategic Reach to the Arctic", 64-68

¹⁰ Josephson, *The Conquest of the Russian Arctic*, 335

¹¹ Marlene Laruelle, *Russia's Arctic strategies and the future of the Far North* (New York: M.E. Sharpe, 2014), 3-4; Josephson, *The Conquest of the Russian Arctic*, 10

¹² Josephson, *The Conquest of the Russian Arctic*, 333

¹³ Timothy S. Heliak citeret i Conley & Rohloff, "The New Ice Curtain – Russia's Strategic Reach to the Arctic", 64

¹⁴ Alexander Golts, "The Arctic: A Clash of Interests or Clash of Ambitions", *Russia in the Arctic*, ed. Stephen J. Blank (Carlisle, PA: Strategic Studies Institute, 2011), 43-63

¹⁵ "Russia plants flag on Arctic floor", *CNN*

¹⁶ Märta Carlsson & Niklas Granholm, "Russia and the Arctic: Analysis and Discussion of Russian Strategies", *FOI*, 2013, 19

¹⁷ Marlene Laruelle, "Russian Military Presence in the High North: Projection of Power and Capacities of Action", *Russia in the Arctic*, ed. Stephen J. Blank (Carlisle, PA: Strategic Studies Institute, 2011), 65

¹⁸ Laruelle, "Russian Military Presence in the High North: Projection of Power and Capacities of Action", 125

¹⁹ Jørgen Staun, "Ruslands strategi i Arktis", Forsvarsakademiet, 2015, 8

²⁰ Office of the Spokesperson, "Agreement on Cooperation on Marine Oil Pollution Preparedness and Response in the Arctic", maj 2015 (8. april 2016): <http://www.state.gov/r/pa/prs/ps/2013/05/209406.htm>, <https://oaarchive.arctic-council.org/handle/11374/531>; Arctic Council, "Agreement on Cooperation on Aeronautical and Maritime Search and Rescue in the Arctic", 2011 (8. april 2016): <https://oaarchive.arctic-council.org/handle/11374/531>

²¹ Katarzyna Zysk, "Russia's Arctic Strategy: Ambitions and Constraints", *Joint Force Quarterly* 57, 2nd Quarter 2010, 103-110

²² Vladimir Shamanov i Golts, "The Arctic: A Clash of Interests or Clash of Ambitions", 43

²³ Sergej Lavrov i Dmitri Trenin & Pavel K. Baev, "The Arctic – A View from Moscow", *Carnegie Endowment for International Peace*, 2010

²⁴ Henrik Jedig Jørgensen & Jon Rahbek-Clemmensen, "Hold hovedet koldt", Dansk Institut for Militære Studier, maj 2009; Jon Rahbek-Clemmensen et al., "Forsvaret i Arktis – Suverænitet, samarbejde og sikkerhed", Center for Militære Studier, jan. 2012

²⁵ Zysk, "Russia's Arctic Strategy: Ambitions and Constraints"

²⁶ Zysk, "Russia's Arctic Strategy: Ambitions and Constraints"

²⁷ Gustav Gressel, "Russia's Quiet Military Revolution, And What It Means for Europe", European Council on Foreign Relations, okt. 2015

²⁸ Heather A. Conley & Caroline Rohloff, "The New Ice Curtain – Russia's Strategic Reach to the Arctic", 76

²⁹ Carlsson & Granholm, "Russia and the Arctic: Analysis and Discussion of Russian Strategies", 22-23

³⁰ "Russia's Top Strategic Bombers Grounded After Crash Kills One Flyer", *The Moscow Times*, juni 2009 (8. april 2016): <http://www.themoscowtimes.com/business/article/russias-top-strategic-bombers-grounded-after-crash-kills-one-flyer/523294.html>

³¹ Ariel Cohen, "Russia in the Arctic: Challenges to U.S. Energy and Geopolitics in the High North", *Russia in the Arctic*, ed. Stephen J. Blank (Carlisle, PA: Strategic Studies Institute, 2011), 22

³² Carlsson & Granholm, "Russia and the Arctic: Analysis and Discussion of Russian Strategies", 29

³³ Zysk, "Russia's Arctic Strategy: Ambitions and Constraints", 107

³⁴ Trude Pettersen, "Russia to have ten Arctic rescue centers by 2015", *Barents Observer*, 18. nov. 2015 (8. april 2016): <http://barentsobserver.com/en/topics/russia-have-ten-arctic-rescue-centers-2015>; Andrey Vokuev, "Russia opens first Arctic search and rescue center", *Barents Observer*, 27. aug. 2013 (8. april 2016): <http://barentsobserver.com/en/arctic/2013/08/russia-opens-first-arctic-search-and-rescue-center-27-08>

³⁵ Pettersen, "Russia to have ten Arctic rescue centers by 2015"; Vokuev, "Russia opens first Arctic search and rescue center"

³⁶ Se eksempelvis Conley & Rohloff, "The New Ice Curtain – Russia's Strategic Reach to the Arctic", 71

³⁷ Trude Pettersen, "Russian Arctic brigades put off to 2015", *Barents Observer*, 22. feb. 2012 (8. april 2016): <http://barentsobserver.com/en/topics/russian-arctic-brigades-put-2015>

³⁸ Trude Pettersen, "Russia re-opens Arctic cold war era air base", *Barents Observer*, 30. okt. 2013 (8. april 2016):
<http://barentsobserver.com/en/security/2013/10/russia-re-opens-arctic-cold-war-era-air-base-30-10>

³⁹ Carlsson & Granholm, "Russia and the Arctic: Analysis and Discussion of Russian Strategies", 28

⁴⁰ Trude Pettersen, "Russia to reorganize military forces in the Arctic", *Barents Observer*, 17. feb. 2014 (8. april 2016):
<http://barentsobserver.com/en/security/2014/02/russia-reorganize-military-forces-arctic-17-02>

⁴¹ Trude Pettersen, "First Norwegian-Russian shooting exercises", *Barents Observer*, 8. juni 2010 (8. april 2016):
<http://barentsobserver.com/en/sections/topics/first-norwegian-russian-shooting-exercises>;

⁴² Pettersen, "First Norwegian-Russian shooting exercises"; Thomas Nilsen, "Joint Arctic naval exercise", *Barents Observer*, 14. feb. 2011 (8. april 2016): <http://barentsobserver.com/en/sections/security/joint-arctic-naval-exercise>; Trude Pettersen, "POMOR-2012 in full swing", *Barents Observer*, 15. maj 2012 (8. april 2016):
<http://barentsobserver.com/en/security/pomor-2012-full-swing>; Trude Pettersen, "Norwegian-Russian POMOR-2013 naval exercise starts this week", *Barents Observer*, 7. maj 2013 (8. april 2016):
<http://barentsobserver.com/en/security/2013/05/norwegian-russian-pomor-2013-naval-exercise-starts-week-07-05>;

⁴³ "Russia-Venezuela exercises begin", BBC, 2. dec. 2008 (8. april 2016): <http://news.bbc.co.uk/2/hi/7759892.stm>;
"Russia's Navy in Venezuela: the facts", *Russia Today*, 25. sept. 2008 (8. april 2016):
<https://www.rt.com/news/russias-navy-in-venezuela-the-facts/>

⁴⁴ "FRUKUS 2013 Wraps Up", United States Navy, 7. marts 2013 (8. april 2016):
http://www.navy.mil/submit/display.asp?story_id=75197; "Warships participating in FRUKUS exercise arrive in St. Petersburg", *TASS Russian News Agency*, 30. juni 2012 (8. april 2016): <http://tass.ru/en/archive/678085>; Trude Pettersen, "USA cancels joint exercises with Russia", *Barents Observer*, 5. marts 2014 (8. april 2016):
<http://barentsobserver.com/en/security/2014/03/usa-cancels-joint-exercises-russia-05-03>

⁴⁵ Laruelle, "Russian Military Presence in the High North: Projection of Power and Capacities of Action", 66

⁴⁶ Kaarel Kaas, "Words and Steel", International Centre for Defence and Security, 24. sept. 2009

⁴⁷ Carlsson & Granholm, "Russia and the Arctic: Analysis and Discussion of Russian Strategies", 31

⁴⁸ Laruelle, "Russian Military Presence in the High North: Projection of Power and Capacities of Action", 69

⁴⁹ Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI), "Military Expenditure (% of GDP)", *The World Bank* (8. april 2016): <http://data.worldbank.org/indicator/MS.MIL.XPND.GD.ZS?page=1>.

⁵⁰ Mikkel Vedby Rasmussen et al., "Ukrainekrisen – og forandringen af dansk forsvars- og sikkerhedspolitik", Center for Militære Studier, juni 2013

⁵¹ Rahbek-Clemmensen, "Arktis og Ukrainekrisen"

⁵² Thomas Nilsen, "Russia's sanctioned Rogozin landed on Svalbard", *Barents Observer*, 18. april 2015 (8. april 2016):
<http://barentsobserver.com/en/politics/2015/04/russias-sanctioned-rogozin-landed-svalbard-18-04>

⁵³ *Treaty concerning the Archipelago of Spitzbergen*, (8. april 2016):
<http://www.jus.uio.no/english/services/library/treaties/01/1-11/svalbard-treaty.xml#history>

⁵⁴ Paul Vale, "Putin Loyalist Dmitry Rogozin Warns 'Tanks Don't Need Visas' Over Russian Military Presence In The Arctic", *The Huffington Post*, 26. april 2015 (8. april 2016): <http://www.huffingtonpost.co.uk/2015/05/26/putin->

[loyalist-dmitry-rogozin-warns-tanks-dont-need-visas-in-regards-to-russian-military-presence-in-arctic_n_7442736.html](http://www.norj.ca/2014/04/canada-skips-arctic-council-meetings-in-russia/)

⁵⁵ Steven Lee Myers, "Arctic Council Meeting Starts Amid Russia Tensions", *The New York Times*, 24. april 2015 (8. april 2016): <http://www.nytimes.com/2015/04/25/us/politics/arctic-council-meeting-russia.html>

⁵⁶ Megan Wohlberg, "Canada skips Arctic Council meetings in Russia", *Northern Journal*, 21. april 2014 (8. april 2016): <http://norj.ca/2014/04/canada-skips-arctic-council-meetings-in-russia/>

⁵⁷ Jonathan Wade, "Canada Talks Ukraine at Arctic Council", *The Sentinel*, 27. april 2015 (8. april 2016): <http://thesentinel.ca/canada-talks-ukraine-at-arctic-council/>

⁵⁸ Alexander Sergunin, "Cold War fears melt away at Canadian Arctic Council meeting", *Russia Direct*, 5. maj 2015 (8. april 2016): <http://www.russia-direct.org/analysis/cold-war-fears-melt-away-canadian-arctic-council-meeting>

⁵⁹ "Arctic Economic Council Secretariat opens in Tromsø", Arctic Council, 11. sept. 2015 (8. april 2016): <http://arctic-council.org/index.php/en/our-work2/8-news-and-events/344-arctic-economic-council-secretariat-opens-in-tromso>; "Arctic Economic Council – Backgrounder", Arctic Economic Council (8. april 2016): <http://arcticeconomiccouncil.com/about-us/backgrounder/>

⁶⁰ "Rederforeningen blandt stifterne af Arctic Economic Council", Danmarks Rederforening, 9. sept. 2014 (8. april 2016): <https://www.shipowners.dk/presse/nyheder/rederforeningen-blandt-stifterne-af-arctic-economic-council/>; "Arctic Economic Council – Backgrounder"; "Arctic Economic Council Secretariat opens in Tromsø"

⁶¹ "Iqaluit Declaration", Arctic Council, 24. april 2015 (8. april 2016): <https://oaarchive.arctic-council.org/handle/11374/662>

⁶² Office of the Spokesperson, "Arctic Nations Sign Declaration to Prevent Unregulated Fishing in the Central Arctic Ocean", U.S. Department of State, 16. juli 2015 (8. april 2016): <http://www.state.gov/r/pa/prs/ps/2015/07/244969.htm>; Adam Hannestad, "Nu kan polartorsken være rolig: Wild west-tilstande ved Nordpolen er forbi", *Politiken*, 16. juli 2015 (8. april 2016): <http://politiken.dk/oekonomi/ECE2760162/nu-kan-polartorsken-vaere-rolig-wild-west-tilstande-ved-nordpolen-er-forbi/>

⁶³ Office of the Spokesperson, "Arctic Nations Sign Declaration to Prevent Unregulated Fishing in the Central Arctic Ocean"; Adam Hannestad, "Nu kan polartorsken være rolig: Wild west-tilstande ved Nordpolen er forbi"

⁶⁴ Trude Pettersen, "Norway and Russia agree on Barents Sea quotas for 2015", *Barents Observer*, 10. okt. 2014 (8. april 2016): <http://barentsobserver.com/en/nature/2014/10/norway-and-russia-agree-barents-sea-quotas-2015-10-10>; Atle Staalesen, "Norway, Russia find peace in cod", *Barents Observer*, 24. aug. 2015 (8. april 2016): <http://barentsobserver.com/en/nature/2015/08/norway-russia-find-peace-cod-24-08>

⁶⁵ Trude Pettersen, "Norway, Russia continue Coast Guard cooperation", *Barents Observer*, 31. aug. 2015 (8. april 2016): <http://barentsobserver.com/en/security/2015/08/norway-russia-continue-coast-guard-cooperation-31-08>

⁶⁶ "Russian-Norwegian joint exercise 'Barents-2015' took place in Barents Sea", Ministry of Defence of the Russian Federation, 4. juni 2015 (8. april 2016): <http://eng.mil.ru/en/mcis/news/more.htm?id=12039427@egNews>; Jonas Karlshakk, "Joining efforts for search and rescue", *Barents Observer*, 8. juni 2015 (8. april 2016): <http://barentsobserver.com/en/borders/2015/06/joining-efforts-search-and-rescue-08-06>

⁶⁷ "Shipping in polar waters", *International Maritime Organization (IMO)* (8. april 2016): <http://www.imo.org/en/MediaCentre/HotTopics/polar/Pages/default.aspx>; "Environmental Provisions of Polar Code adopted", Arctic Council, 20. maj 2015 (8. april 2016): <http://www.arctic-council.org/index.php/en/our-work2/8-news-and-events/130-environmental-provisions-of-polar-code-adopted>

⁶⁸ Chuck Oldham, "Historic Arctic Coast Guard Forum Gathers in Washington", *Defense Media Network*, 27. marts 2015 (8. april 2016): <http://www.defensedmedianetwork.com/stories/historic-arctic-coast-guard-forum-gathers-in-washington/>

⁶⁹ Andreas Østhagen, "The Arctic Coast Guard Forum: Big Tasks, Small Solutions", The Arctic Institute, 3. nov. 2015 (8. april 2016): <http://www.thearcticinstitute.org/2015/11/the-arctic-coast-guard-forum-big-tasks.htm>

⁷⁰ "Regeringen og Grønlands selvstyre indgiver i dag krav på kontinentalsoklen nord for Grønland", Udenrigsministeriet, 15. dec. 2014 (8. april 2016): <http://um.dk/da/udenrigspolitik/udenrigspolitiske-nyheder/newsdisplaypage.aspx?newsID=7D92317D-823E-4412-8BD4-5CBCADCCB45E>; "Nu gør vi krav på Nordpolen", *Jyllands-Posten*, 14. dec. 2014 (8. april 2016): <http://jyllands-posten.dk/politik/ECE7288290/Nu-gør-vi-krav-på-Nordpolen/>

⁷¹ Tristin Hopper, "A new cold war: Denmark gets aggressive, stakes huge claim in Race for the Arctic", *National Post*, 15. dec. 2014 (8. april 2016): <http://news.nationalpost.com/news/a-new-cold-war-denmark-gets-aggressive-stakes-huge-claim-in-race-for-the-arctic>; Jon Rahbek-Clemmensen, "Carving up the Arctic: The Continental Shelf Process between International Law and Geopolitics", *Arctic Yearbook*, 2015 (8. april 2016): http://www.arcticyearbook.com/images/Articles_2015/18.Carving-up-the-Arctic.pdf

⁷² Jesper Kongstad og Jette Elbæk Maressa, "Rusland er overrasket over Danmarks krav i Arktis", *Jyllands-Posten*, 3. jan. 2016.

⁷³ "Comment by the Information and Press Department of the Russian Foreign Ministry on the filing of Denmark's claim to the Arctic continental shelf", Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation, 16. dec. 2014 (8. april 2016): http://www.mid.ru/en/web/guest/komentarii/-/asset_publisher/2MrVt3CzL5sw/content/id/849083

⁷⁴ "Russia files new bid with UN for expansion of Arctic continental shelf", *TASS Russian News Agency*, 4. aug. 2015 (8. april 2016): <http://tass.ru/en/russia/812402>

⁷⁵ "Russia applies to UN to confirm its Arctic Ocean borders – minister", *TASS Russian News Agency*, 5. aug. 2015 (8. april 2016): <http://tass.ru/en/russia/812724>

⁷⁶ Trude Pettersen, "Russia to reorganize military forces in the Arctic", *Barents Observer*, 17. feb. 2014 (8. april 2016): <http://barentsobserver.com/en/security/2014/02/russia-reorganize-military-forces-arctic-17-02>

⁷⁷ Trude Pettersen, "Russian Arctic Command from December 1st", *Barents Observer*, 25. nov. 2014 (8. april 2016): <http://barentsobserver.com/en/security/2014/11/russian-arctic-command-december-1st-25-11>

⁷⁸ "Transfer of forces to Russia's new Arctic command to be completed by mid-December", *TASS Russian News Agency*, 10. dec. 2014 (8. april 2016): <http://tass.ru/en/russia/766076>

⁷⁹ "Finland inspects Russian Arctic Brigade", *Barents Observer*, 13. okt. 2015 (8. april 2016): <http://barentsobserver.com/en/security/2015/10/finland-inspects-russian-arctic-brigade-13-10>

⁸⁰ "Finland inspects Russian Arctic Brigade"; Trude Pettersen, "Arctic Brigade joins Northern Fleet on exercise along Northern Sea Route", *Barents Observer*, 17. aug. 2015 (8. april 2016): <http://barentsobserver.com/en/security/2015/08/arctic-brigade-joins-northern-fleet-exercise-along-northern-sea-route-17-08>; "Arctic Brigade trains counter-terrorism at Novaya Zemlya", *Barents Observer*, 13. okt. 2015 (8. april 2016): <http://barentsobserver.com/en/security/2015/10/arctic-brigade-trains-counter-terrorism-novaya-zemlya-13-10>

⁸¹ Trude Pettersen, "Russian Arctic brigades put off to 2015", *Barents Observer*, 22. feb. 2012 (8. april 2016): <http://barentsobserver.com/en/topics/russian-arctic-brigades-put-2015>

⁸² "Russian Northern Fleet's ships to make voyages to Arctic, Mediterranean 2016", *TASS Russian News Agency*, 1. dec. 2015 (8. april 2016): <http://tass.ru/en/defense/840582>

⁸³ "Russia redeploy ships of Baltic and Northern fleets to Sevastopol, violates agreement with Ukraine", *Ukrinform*, 3. marts 2014 (8. april 2016): http://www.ukrinform.net/rubric-politics/1626422-russia_redeploys_ships_of_baltic_and_northern_fleets_to_sevastopol_violates_agreement_with_ukraine_317983.html

⁸⁴ "Russian task force, led by the Admiral Kuznetsov aircraft carrier, visits Syrian port", *Navy Recognition*, 9. jan. 2012 (8. april 2016): http://www.navyrecognition.com/index.php?option=com_content&task=view&id=273

⁸⁵ J.E. Dyer, "Russian Navy's First Port Visit to Egypt in 21 Years", *The Jewish Press*, 13. nov. 2013 (8. april 2016): <http://www.jewishpress.com/indepth/analysis/j-e-dyer/russian-navys-first-port-visit-to-egypt-in-21-years/2013/11/13/>

⁸⁶ "Russia: Reading the Naval Deployment to Venezuela", STRATFOR, 22. sept. 2008 (8. april 2016): <https://www.stratfor.com/analysis/russia-reading-naval-deployment-venezuela>

⁸⁷ Carlsson & Granholm, "Russia and the Arctic: Analysis and Discussion of Russian Strategies", 28

⁸⁸ Conley & Rohloff, "The New Ice Curtain – Russia's Strategic Reach to the Arctic", 77

⁸⁹ Conley & Rohloff, "The New Ice Curtain – Russia's Strategic Reach to the Arctic", 79

⁹⁰ Trude Pettersen, "Third Arctic search and rescue center opened", *Barents Observer*, 15. okt. 2014 (11. april 2016): <http://barentsobserver.com/en/arctic/2014/10/third-arctic-search-and-rescue-center-opened-15-10>; "Transfer of forces to Russia's new Arctic command to be completed by mid-December"

⁹¹ Conley & Rohloff, "The New Ice Curtain – Russia's Strategic Reach to the Arctic", 71

⁹² Conley & Rohloff, "The New Ice Curtain – Russia's Strategic Reach to the Arctic", 72

⁹³ Conley & Rohloff, "The New Ice Curtain – Russia's Strategic Reach to the Arctic", 73

⁹⁴ Conley & Rohloff, "The New Ice Curtain – Russia's Strategic Reach to the Arctic", 73

⁹⁵ Conley & Rohloff, "The New Ice Curtain – Russia's Strategic Reach to the Arctic", 74

⁹⁶ "Russia will have full radar coverage of Arctic this year – defense minister", *TASS Russian News Agency*, 28. okt. 2014 (11. april 2016): <http://tass.ru/en/russia/756979>

⁹⁷ Thomas Nilsen, "Barents Russia gets two new giant missile warning radars", *Barents Observer*, 18. aug. 2015 (11. april 2016): <http://barentsobserver.com/en/security/2015/08/barents-russia-gets-two-new-giant-missile-warning-radars-18-08>

⁹⁸ "Statement by NATO Foreign Ministers", *NATO*, 1. april 2014 (11. april 2016): http://www.nato.int/cps/en/natohq/news_108501.htm; Adrian Croft & Sabine Siebold, "NATO suspends cooperation with Russia over crisis", *Reuters*, 2. april 2014 (11. april 2016): <http://www.reuters.com/article/2014/04/02/us-ukraine-crisis-nato-idUSBREA2U1UF20140402>

⁹⁹ Pettersen, "USA cancels joint exercises with Russia"; Trude Pettersen, "Norway suspends military cooperation with Russia until end of 2015", *Barents Observer*, 12. dec. 2014 (11. april 2016): <http://barentsobserver.com/en/security/2014/12/norway-suspends-military-cooperation-russia-until-end-2015-12-12>

¹⁰⁰ "Defence Minister's report on the Vostok 2014 military exercises", *Kremlin*, 23. sept. 2014 (11. april 2016): <http://en.kremlin.ru/events/president/news/46663>;

¹⁰¹ "Russian military held Center-2015 exercise to practice struggle against IS", *TASS Russian News Agency*, 6. okt. 2015 (11. april 2016): <http://tass.ru/en/defense/826605>

¹⁰² For en diskussion af det russiske øvelsesmønster, se for eksempel Lukasz Kulea, "Towards a New Equilibrium: Minimising the risks of NATO and Russia's new military postures", European Leadership Network, feb. 2016 (11. april 2016): <http://www.europeanleadershipnetwork.org/medialibrary/2016/02/07/180d69f6/Towards%20a%20New%20Equilibrium%202016.pdf>

¹⁰³ "Combat readiness of Northern Fleet, Western MD formations and Airborne Troops will be inspected according to the order of Vladimir Putin", Ministry of Defence of the Russian Federation, 16. marts 2015 (11. april 2016): http://eng.mil.ru/en/news_page/country/more.htm?id=12010279@egNews; Thomas Nilsen, "Northern Fleet put on full combat alert exercise", *Barents Observer*, 16. marts 2015 (11. april 2016): <http://barentsobserver.com/en/security/2015/03/northern-fleet-put-full-combat-alert-exercise-16-03>

¹⁰⁴ Atle Staalesen, "Russia responds to Arctic NATO drill", *Barents Observer*, 26. maj 2015 (11. april 2016): <http://barentsobserver.com/en/security/2015/05/russia-responds-arctic-nato-drill-26-05>

¹⁰⁵ Atle Staalesen, "Russia responds to Arctic NATO drill"

¹⁰⁶ Trude Pettersen, "Arctic Brigade joins Northern Fleet on exercise along Northern Sea Route"; "Russia's Northern Fleet Arctic brigade lands Marines on Kotelny Island for first time", *TASS Russian News Agency*, 15. sept. 2015 (11. april 2016): <http://tass.ru/en/defense/821227>

¹⁰⁷ Trude Pettersen, "Russian paratroopers landed near North Pole", *Barents Observer*, 8. april 2015 (11. april 2016): <http://barentsobserver.com/en/security/2015/04/russian-paratroopers-landed-near-north-pole-08-04>; Trude Pettersen, "Russian paratroopers conquer North Pole", *Barents Observer*, 10. april 2014 (11. april 2016): <http://barentsobserver.com/en/security/2014/04/russian-paratroopers-conquer-north-pole-10-04>

¹⁰⁸ Conley & Rohloff, "The New Ice Curtain – Russia's Strategic Reach to the Arctic", 79

¹⁰⁹ Ben Farmer, "Russia threatens Nato navies with 'arc of steel' from Arctic to Med", *The Telegraph*, 7. okt. 2015 (11. april 2016): <http://www.telegraph.co.uk/news/uknews/defence/11916720/Russia-threatens-Nato-navies-with-arc-of-steel-from-Arctic-to-Med.html>

¹¹⁰ Nilsson, "Revanche – Russere – Retfærdighed", 37

¹¹¹ Nilsson, "Revanche – Russere – Retfærdighed", 37

¹¹² "Russia Must Cement Claim Over Arctic Resources, Medvedev Says", *Deutsche Welle*, 17. sept. 2008 (11. april 2016): <http://www.dw.com/en/russia-must-cement-claim-over-arctic-resources-medvedev-says/a-3650815>

¹¹³ Exner-Pirot, "Comment: – Put up or shut up with your Arctic conflict theory"; se også Rahbek-Clemmensen et al., "Forsvaret i Arktis"

¹¹⁴ Konyshov & Sergunin, "Is Russia a revisionist military power in the Arctic?"

¹¹⁵ Trude Pettersen, "Russia still open for cooperation in the Arctic", *Barents Observer*, 21. jan. 2015 (11. april 2016): <http://barentsobserver.com/en/2015/01/russia-still-open-cooperation-arctic-21-01>

¹¹⁶ Vladimir Barbin i Exner-Pirot, "Comment: – Put up or shut up with your Arctic conflict theory"

¹¹⁷ Dmitry Rogozin, "The Arctic Herald", *Arctic Portal* No. 3:14, 2015, 3 (11 april. 2016):
http://library.arcticportal.org/1881/1/AH_No3_2015_view.pdf

¹¹⁸ Staun, "Ruslands strategi i Arktis", 15

¹¹⁹ "Good neighborly relations are Russia's priority in Arctic – security chief", *Russia Times*, 8. aug. 2014 (11. april 2016): <https://www.rt.com/politics/178616-russia-security-arctic-patrushev/>

¹²⁰ "Patrushev: Arctic should be an area of dialogue, peace, and good neighborliness", *The Arctic*, 16. sept. 2015 (11. april 2016): <http://arctic.ru/international/20150916/167048.html>

¹²¹ Se for eksempel "Patrushev: Arctic should be an area of dialogue, peace, and good neighborliness"; "Good neighborly relations are Russia's priority in Arctic – security chief"; Luke Harding, "Vladimir Putin calls for Arctic claims to be resolved under UN law", *The Guardian*, 23. sept. 2010 (11. april 2016):
<http://www.theguardian.com/world/2010/sep/23/putin-arctic-claims-international-law>. For mere generelt om Ruslands prioritering af den arktiske økonomi, se Laruelle, "Russian Military Presence in the High North: Projection of Power and Capacities of Action", 65

¹²² Laruelle, "Russian Military Presence in the High North: Projection of Power and Capacities of Action", 65

¹²³ Staun, "Ruslands strategi i Arktis"

¹²⁴ Se også Nilsson, "Revanche – Russere – Retfærdighed"

¹²⁵ Matthias Schepp & Gerald Traufetter, "Riches at the North Pole: Russia Unveils Aggressive Arctic Plans", *Spiegel Online*, 29. jan. 2009 (11. april 2016): <http://www.spiegel.de/international/world/riches-at-the-north-pole-russia-unveils-aggressive-arctic-plans-a-604338.html>

¹²⁶ Refereret i Nilsson, "Revanche – Russere – Retfærdighed", 32

¹²⁷ John Herz, "Idealist Internationalism and the Security Dilemma", *World Politics* vol. 2:2, 1950, 171-201

¹²⁸ David Patrick Houghton, "The Role of Self-Fulfilling and Self-Negating Prophecies in International Relations", *International Studies Review* 11, 2009, 552-584

¹²⁹ "Russia to Base MiG-31 Interceptors in Arctic", *Sputnik News*, 25. sept. 2012 (11. april 2016):
<http://sputniknews.com/military/20120925/176212312.html>; "Russia to base interceptors, front-line warplanes at Yakutia airfield from 2017", TASS Russian News Agency, 15. okt. 2014 (11. april 2016):
<http://tass.ru/en/russia/754466>

¹³⁰ "Russia deploys S-400 missile defense systems in Arctic", *Russia Times*, 8. dec. 2015 (11. april 2016):
<https://www.rt.com/news/325094-s-400-arctic-deployment/>

¹³¹ "Russian army beefs up Arctic presence over Western threat", *Russia Times*, 29. okt. 2014 (11. april 2016):
<https://www.rt.com/news/200419-russia-military-bases-arctic/>

¹³² "Russian army beefs up Arctic presence over Western threat"

¹³³ Citeret i Nilsson, "Revanche – Russere – Retfærdighed", 32

¹³⁴ Konyshov & Sergunin, "Is Russia a revisionist military power in the Arctic?", 325

¹³⁵ Johannes Kidmose et al., "Maritim sikkerhed i Arktis", Center for Militære Studier, maj 2015

¹³⁶ Atle Staalesen, "Biggest military drill in Taimyr ever", *Barents Observer*, 20. aug. 2015 (11. april 2016):
<http://barentsobserver.com/en/security/2015/08/biggest-military-drill-taimyr-ever-20-08>

¹³⁷ "Arctic Brigade trains counter-terrorism at Novaya Zemlya", *Barents Observer*, 13. okt. 2015 (11. april 2016):
<http://barentsobserver.com/en/security/2015/10/arctic-brigade-trains-counter-terrorism-novaya-zemlya-13-10>

¹³⁸ Ieva Bērziņa, "Foreign and Domestic Discourse on the Russian Arctic", *Arctic Yearbook*, 2015, 4 (11. april 2016):
http://www.arcticyearbook.com/images/Articles_2015/15.Foreign-Domestic.pdf

¹³⁹ Dmitrij Medvedev citeret i Marlene Laruelle, "Resource, state reassertion and international recognition: locating the drivers of Russia's Arctic policy", *The Polar Journal* vol. 4:2, 2014

¹⁴⁰ Atle Staalesen, "Expansionist Rogozin looks to Arctic", *Barents Observer*, 21. april 2015 (11. april 2016):
<http://barentsobserver.com/en/arctic/2015/04/expansionist-rogozin-looks-arctic-21-04>

¹⁴¹ Harley Balzer, "Is Alaska Next on Russia's List?", *The Moscow Times*, 14. okt. 2014 (11. april 2016):
<http://www.themoscowtimes.com/opinion/article/is-alaska-next-on-russia-s-list/509438.html>

¹⁴² Laruelle, "Resource, state reassertion and international recognition: locating the drivers of Russia's Arctic policy", 259

¹⁴³ Vladimir Putin i Josephson, *The Conquest of the Russian Arctic*, 3

¹⁴⁴ "Drones & satellites: Russia to create Arctic complex monitoring system by 2025", *Russia Times*, 7. aug. 2015 (11. april 2016): <https://www.rt.com/news/311868-russia-arctic-system-control/>

¹⁴⁵ Atle Staalesen, "Russian shipbuilders move away from the world", *Barents Observer*, 9. dec. 2014 (11. april 2016):
<http://barentsobserver.com/en/business/2014/12/russian-shipbuilders-move-away-world-09-12>

¹⁴⁶ Richard Weitz, "Russia's Defense Industry: Breakthrough or Breakdown", International Relations and Security Network, 6. marts 2015 (11. april 2016): <http://www.isn.ethz.ch/Digital-Library/Articles/Detail/?id=188933>

¹⁴⁷ Se også Rahbek-Clemmensen, "Arktis og Ukrainekrisen"

¹⁴⁸ Se for eksempel Sarah Lain, "Who'll Blink First in Russia Sanctions Standoff?", *The Moscow Times*, 11. aug. 2015 (11. april 2016): <http://www.themoscowtimes.com/opinion/article/wholl-blink-first-in-russia-sanctions-standoff/527773.html>; Gregory L. White, "For Putin Ally, U.S. Sanctions Only Add to Anti-Russia Conspiracy Theory", *Wall Street Journal*, 30. sept. 2014 (11. april 2016): <http://www.wsj.com/articles/for-putin-ally-u-s-sanctions-over-ukraine-only-add-to-anti-russia-conspiracy-theory-1412009016>

¹⁴⁹ Michael Green et al., "Asia Pacific Rebalance 2025", Center for Strategic and International Studies, jan. 2016, 189 (11. april 2016): http://csis.org/files/publication/160119_Green_AsiaPacificRebalance2025_Web_0.pdf

¹⁵⁰ Berit Enge & Arne F. Finne, "Waking up the Keflavik air base; US Navy returns after 10 years of absence", *High North News*, 23. feb. 2016 (11. april 2016): <http://www.highnorthnews.com/waking-up-the-keflavik-air-base-us-navy-returns-after-10-years-absence-new/>

¹⁵¹ Magnus Nordenman, "The Naval Alliance: Preparing NATO for a Maritime Century", Atlantic Council of the United States, juni 2015, 11 (8. april 2016): http://www.atlanticcouncil.org/images/publications/NATOMaritime_finalPDF.pdf

¹⁵² Duncan Depledge, 'The EU and the Arctic Council', European Council of Foreign Relations, 20. april 2015 (8. april 2016) http://www.ecfr.eu/article/commentary_the_eu_and_the_arctic_council3005

¹⁵³ "Finland inspects Russian Arctic Brigade"

¹⁵⁴ "Finland inspects Russian Arctic Brigade"

¹⁵⁵ Conley & Rohloff, "The New Ice Curtain – Russia's Strategic Reach to the Arctic", 114

¹⁵⁶ Thomas Frear et al., "Dangerous Brinkmanship: Close Military Encounters Between Russia and the West in 2014", European Leadership Network, nov. 2014 (11. april 2016):

<http://www.europeanleadershipnetwork.org/medialibrary/2014/11/09/6375e3da/Dangerous%20Brinkmanship.pdf>

¹⁵⁷ Kidmose et al., "Maritim sikkerhed i Arktis: magtanvendelse og myndighedsudøvelse"

¹⁵⁸ Rahbek-Clemmensen, "Arktis og Ukrainekrisen"

¹⁵⁹¹⁵⁹ Rahbek-Clemmensen, "Arktis og Ukrainekrisen"

8. Litteraturliste

“Ilulissat Declaration”, 28. maj 2008 (7. april 2016):

https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/ud/080525_arctic_ocean_conference_outcome.pdf

Arctic Council. “Agreement on Cooperation on Aeronautical and Maritime Search and Rescue in the Arctic”, 2011 (8. april 2016): <https://oaarchive.arctic-council.org/handle/11374/531>

Arctic Council. “Arctic Economic Council Secretariat opens in Tromsø”, 11. sept. 2015 (8. april 2016): <http://arctic-council.org/index.php/en/our-work/8-news-and-events/344-arctic-economic-council-secretariat-opens-in-tromso>

Arctic Council. “Environmental Provisions of Polar Code adopted”, 20. maj 2015 (8. april 2016): <http://www.arctic-council.org/index.php/en/our-work/8-news-and-events/130-environmental-provisions-of-polar-code-adopted>

Arctic Council. “Iqaluit Declaration”, 24. april 2015 (8. april 2016): <https://oaarchive.arctic-council.org/handle/11374/662>

Arctic Economic Council. “Arctic Economic Council – Backgrounder” (8. april 2016): <http://arcticeconomiccouncil.com/about-us/backgrounder/>

Balzer, Harley. “Is Alaska Next on Russia’s List?”, *The Moscow Times*, 14. okt. 2014 (11. april 2016): <http://www.themoscowtimes.com/opinion/article/is-alaska-next-on-russia-s-list/509438.html>

Barents Observer. “Arctic Brigade trains counter-terrorism at Novaya Zemlya”, 13. okt. 2015 (11. april 2016): <http://barentsobserver.com/en/security/2015/10/arctic-brigade-trains-counter-terrorism-novaya-zemlya-13-10>

Barents Observer. “Finland inspects Russian Arctic Brigade”, 13. okt. 2015 (8. april 2016): <http://barentsobserver.com/en/security/2015/10/finland-inspects-russian-arctic-brigade-13-10>

BBC. “Russia-Venezuela exercises begin”, 2. dec. 2008 (8. april 2016): <http://news.bbc.co.uk/2/hi/7759892.stm>

Bērziņa, Ieva. “Foreign and Domestic Discourse on the Russian Arctic”, *Arctic Yearbook*, 2015 (11. april 2016): http://www.arcticyearbook.com/images/Articles_2015/15.Foreign-Domestic.pdf

Carlsson, Märta & Niklas Granholm. “Russia and the Arctic: Analysis and Discussion of Russian Strategies”, Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI), 2013

CNN. “Russia plants flag on Arctic floor”, 4. aug. 2007 (8. april 2016): <http://edition.cnn.com/2007/WORLD/europe/08/02/arctic.sub.reut/index.html?eref=yahoo>

Cohen, Ariel. "Russia in the Arctic: Challenges to U.S. Energy and Geopolitics in the High North", *Russia in the Arctic*, ed. Stephen J. Blank (Carlisle, PA: Strategic Studies Institute, 2011)

Conley, Heather A. og Caroline Rohloff. "The New Ice Curtain – Russia's Strategic Reach to the Arctic," *Center for Strategic and International Studies*, aug. 2015

Croft, Adrian & Sabine Siebold. "NATO suspends cooperation with Russia over crisis", *Reuters*, 2. april 2014 (11. april 2016): <http://www.reuters.com/article/2014/04/02/us-ukraine-crisis-nato-idUSBREA2U1UF20140402>

Danmarks Rederiforening. "Rederiforeningen blandt stifterne af Arctic Economic Council", 9. sept. 2014 (8. april 2016): <https://www.shipowners.dk/presse/nyheder/rederiforeningen-blandt-stifterne-af-arctic-economic-council/>

Depledge, Duncan. 'The EU and the Arctic Council', European Council of Foreign Relations, 20. april 2015 (8. april 2016)

http://www.ecfr.eu/article/commentary_the_eu_and_the_arctic_council3005

Deutsche Welle. "Russia Must Cement Claim Over Arctic Resources, Medvedev Says", 17. sept. 2008 (11. april 2016): <http://www.dw.com/en/russia-must-cement-claim-over-arctic-resources-medvedev-says/a-3650815>

Dyer, J.E. "Russian Navy's First Port Visit to Egypt in 21 Years", *The Jewish Press*, 13. nov. 2013 (8. april 2016): <http://www.jewishpress.com/indepth/analysis/j-e-dyer/russian-navys-first-port-visit-to-egypt-in-21-years/2013/11/13/>

Enge, Berit og Arne F. Finne. "Waking up the Keflavik air base; US Navy returns after 10 years of absence", *High North News*, 23. feb. 2016 (11. april 2016):

<http://www.hightnorthnews.com/waking-up-the-keflavik-air-base-us-navy-returns-after-10-years-absence-new/>

Exner-Pirot, Heather. "Comment: – Put up or shut up with your Arctic conflict theory", *High North News*, 11. feb. 2015 (11. april 2016): <http://www.hightnorthnews.com/put-up-or-shut-up-with-your-arctic-conflict-theory/>

Farmer, Ben. "Russia threatens Nato navies with 'arc of steel' from Arctic to Med", *The Telegraph*, 7. okt. 2015 (11. april 2016): <http://www.telegraph.co.uk/news/uknews/defence/11916720/Russia-threatens-Nato-navies-with-arc-of-steel-from-Arctic-to-Med.html>

Frear, Thomas et al. "Dangerous Brinkmanship: Close Military Encounters Between Russia and the West in 2014", European Leadership Network, nov. 2014 (11. april 2016):

<http://www.europeanleadershipnetwork.org/medialibrary/2014/11/09/6375e3da/Dangerous%20Brinkmanship.pdf>

Golts, Alexander. "The Arctic: A Clash of Interests or Clash of Ambitions", *Russia in the Arctic*, ed. Stephen J. Blank (Carlisle, PA: Strategic Studies Institute, 2011), 43-63

Green, Michael et al. "Asia Pacific Rebalance 2025", Center for Strategic and International Studies, jan. 2016 (11. april 2016):

http://csis.org/files/publication/160119_Green_AsiaPacificRebalance2025_Web_0.pdf

Gressel, Gustav. "Russia's Quiet Military Revolution, And What It Means for Europe", European Council on Foreign Relations, okt. 2015

Hannestad, Adam. "Nu kan polartorsken være rolig: Wild west-tilstade ved Nordpolen er forbi", *Politiken*, 16. juli 2015 (8. april 2016): <http://politiken.dk/oekonomi/ECE2760162/nu-kan-polartorsken-vaere-rolig-wild-west-tilstade-ved-nordpolen-er-forbi/>

Harding, Luke. "Vladimir Putin calls for Arctic claims to be resolved under UN law", *The Guardian*, 23. sept. 2010 (11. april 2016): <http://www.theguardian.com/world/2010/sep/23/putin-arctic-claims-international-law>

Herz, John. "Idealist Internationalism and the Security Dilemma", *World Politics* 2:2, 1950, 171-201

Hopper, Tristin. "A new cold war: Denmark gets aggressive, stakes huge claim in Race for the Arctic", *National Post*, 15. dec. 2014 (8. april 2016): <http://news.nationalpost.com/news/a-new-cold-war-denmark-gets-aggressive-stakes-huge-claim-in-race-for-the-arctic>

Houghton, David Patrick. "The Role of Self-Fulfilling and Self-Negating Prophecies in International Relations", *International Studies Review* 11, 2009, 552-584

International Maritime Organization (IMO). "Shipping in polar waters" (8. april 2016):
<http://www.imo.org/en/MediaCentre/HotTopics/polar/Pages/default.aspx>;

Jedig Jørgensen, Henrik og Jon Rahbek-Clemmensen. "Hold hovedet koldt", Dansk Institut for Militære Studier, maj 2009

Josephson, Paul R. *The Conquest of the Russian Arctic* (Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, 2014)

Jyllands-Posten. "Nu gør vi krav på Nordpolen", 14. dec. 2014 (8. april 2016): <http://jyllands-posten.dk/politik/ECE7288290/Nu-gør-vi-krav-på-Nordpolen/>

Kaas, Kaarel. "Words and Steel", International Centre for Defence and Security, 24. sept. 2009

Karlshakk, Jonas. "Joining efforts for search and rescue", *Barents Observer*, 8. juni 2015 (8. april 2016): <http://barentsobserver.com/en/borders/2015/06/joining-efforts-search-and-rescue-08-06>

Kidmose, Johannes et al. "Maritim sikkerhed i Arktis", Center for Militære Studier, maj 2015

Kongstad, Jeppe og Jette Elbæk Maressa. 'Rusland er overrasket over Danmarks krav i Arktis', *Jyllands-Posten*, 3. jan. 2016

Konyshov, Valery og Alexander Sergunin. "Is Russia a revisionist military power in the Arctic?", *Defense & Security Analysis* 30:4, sept. 2014, 323-335

Kreml. "Defence Minister's report on the Vostok 2014 military exercises", 23. sept. 2014 (11. april 2016): <http://en.kremlin.ru/events/president/news/46663>

Kulea, Lukasz. "Towards a New Equilibrium: Minimising the risks of NATO and Russia's new military postures", European Leadership Network, feb. 2016 (11. april 2016):
<http://www.europeanleadershipnetwork.org/medialibrary/2016/02/07/180d69f6/Towards%20a%20New%20Equilibrium%202016.pdf>

Lain, Sarah. "Who'll Blink First in Russia Sanctions Standoff", *The Moscow Times*, 11. aug. 2015 (11. april 2016): <http://www.themoscowtimes.com/opinion/article/wholl-blink-first-in-russia-sanctions-standoff/527773.html>

Laruelle, Marlene. "Larger, Higher, Farther North ... Geographical Metanarratives of the Nation in Russia", *Eurasian Geography and Economics* 53:5, 2012, 557-574

Laruelle, Marlene. "Resource, state reassertion and international recognition: locating the drivers of Russia's Arctic policy", *The Polar Journal* vol. 4:2, 2014

Laruelle, Marlene. "Russian Military Presence in the High North: Projection of Power and Capacities of Action", *Russia in the Arctic*, ed. Stephen J. Blank (Carlisle, PA: Strategic Studies Institute, 2011)

Laruelle, Marlene. *Russia's Arctic strategies and the future of the Far North* (New York: M.E. Sharpe, 2014)

Lee Myers, Steven. "Arctic Council Meeting Starts Amid Russia Tensions", *New York Times*, 24. april 2015 (8. april 2016): <http://www.nytimes.com/2015/04/25/us/politics/arctic-council-meeting-russia.html>

Ministry of Defence of the Russian Federation. "Combat readiness of Northern Fleet, Western MD formations and Airborne Troops will be inspected according to the order of Vladimir Putin", 16. marts 2015 (11. april 2016):

http://eng.mil.ru/en/news_page/country/more.htm?id=12010279@egNews

Ministry of Defence of the Russian Federation. "Russian-Norwegian joint exercise 'Barents-2015' took place in Barents Sea", 4. juni 2015 (8. april 2016):

<http://eng.mil.ru/en/mcis/news/more.htm?id=12039427@egNews>

Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation. "Comment by the Information and Press Department of the Russian Foreign Ministry on the filing of Denmark's claim to the Arctic continental shelf", 16. dec. 2014 (8. april 2016): http://www.mid.ru/en/web/guest/kommentarii-/asset_publisher/2MrVt3CzL5sw/content/id/849083

NATO. "Statement by NATO Foreign Ministers", 1. april 2014 (11. april 2016):

http://www.nato.int/cps/en/natohq/news_108501.htm

Navy Recognition. "Russian task force, led by the Admiral Kuznetsov aircraft carrier, visits Syrian port", 9. jan. 2012 (8. april 2016):

http://www.navyrecognition.com/index.php?option=com_content&task=view&id=273

Nilsen, Thomas. "Barents Russia gets two new giant missile warning radars", *Barents Observer*, 18. aug. 2015 (11. april 2016): <http://barentsobserver.com/en/security/2015/08/barents-russia-gets-two-new-giant-missile-warning-radars-18-08>

Nilsen, Thomas. "Joint Arctic naval exercise", *Barents Observer*, 14. feb. 2011 (8. april 2016):

<http://barentsobserver.com/en/sections/security/joint-arctic-naval-exercise>

Nilsen, Thomas. "Northern Fleet put on full combat alert exercise", *Barents Observer*, 16. marts 2015 (11. april 2016): <http://barentsobserver.com/en/security/2015/03/northern-fleet-put-full-combat-alert-exercise-16-03>

Nilsen, Thomas. "Russia's sanctioned Rogozin landed on Svalbard", *Barents Observer*, 18. april 2015 (8. april 2016): <http://barentsobserver.com/en/politics/2015/04/russias-sanctioned-rogozin-landed-svalbard-18-04>

Nilsson, Rasmus. "Revanche – Russere – Retfærdighed", Center for Militære Studier, nov. 2014

Office of the Spokesperson. "Agreement on Cooperation on Marine Oil Pollution Preparedness and Response in the Arctic", U.S. Department of State, maj 2015 (8. april 2016):

<http://www.state.gov/r/pa/prs/ps/2013/05/209406.htm>

Nordenman, Magnus. "The Naval Alliance: Preparing NATO for a Maritime Century", juni 2015, (8. april 2016): http://www.atlanticcouncil.org/images/publications/NATOMaritime_finalPDF.pdf

Office of the Spokesperson. "Arctic Nations Sign Declaration to Prevent Unregulated Fishing in the Central Arctic Ocean", U.S. Department of State, 16. juli 2015 (8. april 2016):

<http://www.state.gov/r/pa/prs/ps/2015/07/244969.htm>

Oldham, Chuck. "Historic Arctic Coast Guard Forum Gathers in Washington", *Defense Media Network*, 27. marts 2015 (8. april 2016): <http://www.defensemedianetwork.com/stories/historic-arctic-coast-guard-forum-gathers-in-washington/>

Olesen, Mikkel Runge. "Common and Competing Interests", *Arctic Security Matters*, ed. Juha Jokela (Paris: Frankrig), 43-51

Østhagen, Andreas. "The Arctic Coast Guard Forum: Big Tasks, Small Solutions", The Arctic Institute, 3. nov. 2015 (8. april 2016): <http://www.thearcticinstitute.org/2015/11/the-arctic-coast-guard-forum-big-tasks.htm>

Parfitt, Tom. "Russia plants flag on North Pole seabed", *The Guardian*, 2. aug. 2007 (7. april 2016):
<http://www.theguardian.com/world/2007/aug/02/russia.arctic>

Pettersen, Trude. "Arctic Brigade joins Northern Fleet on exercise along Northern Sea Route", *Barents Observer*, 17. aug. 2015 (11. april 2016):
<http://barentsobserver.com/en/security/2015/08/arctic-brigade-joins-northern-fleet-exercise-along-northern-sea-route-17-08>

Pettersen, Trude. "First Norwegian-Russian shooting exercises", *Barents Observer*, 8. juni 2010 (8. april 2016): <http://barentsobserver.com/en/sections/topics/first-norwegian-russian-shooting-exercises>

Pettersen, Trude. "Norway and Russia agree on Barents Sea quotas for 2015", *Barents Observer*, 10. okt. 2014 (8. april 2016): <http://barentsobserver.com/en/nature/2014/10/norway-and-russia-agree-barents-sea-quotas-2015-10-10>

Pettersen, Trude. "Norway suspends military cooperation with Russia until end of 2015", *Barents Observer*, 12. dec. 2014 (11. april 2016): <http://barentsobserver.com/en/security/2014/12/norway-suspends-military-cooperation-russia-until-end-2015-12-12>

Pettersen, Trude. "Norway, Russia continue Coast Guard cooperation", *Barents Observer*, 31. aug. 2015 (8. april 2016): <http://barentsobserver.com/en/security/2015/08/norway-russia-continue-coast-guard-cooperation-31-08>

Pettersen, Trude. "Norwegian-Russian POMOR-2013 naval exercise starts this week", *Barents Observer*, 7. maj 2013 (8. april 2016): <http://barentsobserver.com/en/security/2013/05/norwegian-russian-pomor-2013-naval-exercise-starts-week-07-05>

Pettersen, Trude. "POMOR-2012 in full swing", *Barents Observer*, 15. maj 2012 (8. april 2016): <http://barentsobserver.com/en/security/pomor-2012-full-swing>

Pettersen, Trude. "Russia re-opens Arctic cold war era air base", *Barents Observer*, 30. okt. 2013 (8. april 2016): <http://barentsobserver.com/en/security/2013/10/russia-re-opens-arctic-cold-war-era-air-base-30-10>

Pettersen, Trude. "Russia still open for cooperation in the Arctic", *Barents Observer*, 21. jan. 2015 (11. april 2016): <http://barentsobserver.com/en/2015/01/russia-still-open-cooperation-arctic-21-01>

Pettersen, Trude. "Russia to have ten Arctic rescue centers by 2015", *Barents Observer*, 18. nov. 2015 (8. april 2016): <http://barentsobserver.com/en/topics/russia-have-ten-arctic-rescue-centers-2015>

Pettersen, Trude. "Russia to reorganize military forces in the Arctic", *Barents Observer*, 17 Feb. 2014 (8. april 2016): <http://barentsobserver.com/en/security/2014/02/russia-reorganize-military-forces-arctic-17-02>

Pettersen, Trude. "Russian paratroopers on Tuesday landed on a drifting ice floe near the North Pole", *Barents Observer*, 8. april 2015 (7. april 2016):

<http://barentsobserver.com/en/security/2015/04/russian-paratroopers-landed-near-north-pole-08-04>

Pettersen, Trude. "Russian Arctic brigades put off to 2015", *Barents Observer*, 22. feb. 2012 (8. april 2016): <http://barentsobserver.com/en/topics/russian-arctic-brigades-put-2015>

Pettersen, Trude. "Russian Arctic Command from December 1st", *Barents Observer*, 25. nov. 2014 (8. april 2016): <http://barentsobserver.com/en/security/2014/11/russian-arctic-command-december-1st-25-11>

Pettersen, Trude. "Russian paratroopers conquer North Pole", *Barents Observer*, 10. april 2014 (11. april 2016): <http://barentsobserver.com/en/security/2014/04/russian-paratroopers-conquer-north-pole-10-04>

Pettersen, Trude. "Russian paratroopers landed near North Pole", *Barents Observer*, 8. april 2015 (11. april 2016): <http://barentsobserver.com/en/security/2015/04/russian-paratroopers-landed-near-north-pole-08-04>

Pettersen, Trude. "Third Arctic search and rescue center opened", *Barents Observer*, 15. okt. 2014 (11. april 2016): <http://barentsobserver.com/en/arctic/2014/10/third-arctic-search-and-rescue-center-opened-15-10>

Pettersen, Trude. "USA cancels joint exercises with Russia", *Barents Observer*, 5. marts 2014 (8. april 2016): <http://barentsobserver.com/en/security/2014/03/usa-cancels-joint-exercises-russia-05-03>

Rahbek-Clemmensen, Jon. "Arktis og Ukrainekrisen", *Dansk Institut for Internationale Studier* 10, 2015

Rahbek-Clemmensen, Jon. "Carving up the Arctic: The Continental Shelf Process between International Law and Geopolitics", *Arctic Yearbook*, 2015 (8. april 2016):

http://www.arcticyearbook.com/images/Articles_2015/18.Carving-up-the-Arctic.pdf

Rahbek-Clemmensen, Jon et al.. "Forsvaret i Arktis – Suverænitet, samarbejde og sikkerhed", Center for Militære Studier, jan. 2012

Rogozin, Dmitry. "The Arctic Herald", *Arctic Portal* 3:14, 2015 (11. april 2016):

http://library.arcticportal.org/1881/1/AH_No3_2015_view.pdf

Russia Today. "Drones & satellites: Russia to create Arctic complex monitoring system by 2025", 7. aug. 2015 (11. april 2016): <https://www.rt.com/news/311868-russia-arctic-system-control/>

Russia Today. "Good neighborly relations are Russia's priority in Arctic – security chief", 8 aug. 2014 (11. april 2016): <https://www.rt.com/politics/178616-russia-security-arctic-patrushev/>

Russia Today. "Russia deploys S-400 missile defense systems in Arctic", 8. dec. 2015 (11. april 2016): <https://www.rt.com/news/325094-s-400-arctic-deployment/>

Russia Today. "Russia's Navy in Venezuela: the facts", 25. sept. 2008 (8. april 2016): <https://www.rt.com/news/russias-navy-in-venezuela-the-facts/>

Russia Today. "Russian army beefs up Arctic presence over Western threat", 29. okt. 2014 (11. april 2016): <https://www.rt.com/news/200419-russia-military-bases-arctic/>

Schepp, Matthias & Gerald Traufetter. "Riches at the North Pole: Russia Unveils Aggressive Arctic Plans", *Spiegel Online*, 29. jan. 2009 (11. april 2016):
<http://www.spiegel.de/international/world/riches-at-the-north-pole-russia-unveils-aggressive-arctic-plans-a-604338.html>

Sergunin, Alexander. "Cold War fears melt away at Canadian Arctic Council meeting", *Russia Direct*, 5. maj 2015 (8. april 2016): <http://www.russia-direct.org/analysis/cold-war-fears-melt-away-canadian-arctic-council-meeting>

Sputnik News. "Russia to Base MiG-31 Interceptors in Arctic", 25. sept. 2012 (11. april 2016): <http://sputniknews.com/military/20120925/176212312.html>

Staalesen, Atle. "Biggest military drill in Taimyr ever", *Barents Observer*, 20. aug. 2015 (11. april 2016): <http://barentsobserver.com/en/security/2015/08/biggest-military-drill-taimyr-ever-20-08>

Staalesen, Atle. "Expansionist Rogozin looks to Arctic", *Barents Observer*, 21. april 2015 (11. april 2016): <http://barentsobserver.com/en/arctic/2015/04/expansionist-rogozin-looks-arctic-21-04>

Staalesen, Atle. "Norway, Russia find peace in cod", *Barents Observer*, 24. aug. 2015 (8. april 2016): <http://barentsobserver.com/en/nature/2015/08/norway-russia-find-peace-cod-24-08>

Staalesen, Atle. "Russia responds to Arctic NATO drill", *Barents Observer*, 26. maj 2015 (11. april 2016): <http://barentsobserver.com/en/security/2015/05/russia-responds-arctic-nato-drill-26-05>

Staalesen, Atle. "Russian shipbuilders move away from the world", *Barents Observer*, 9. dec. 2014 (11. april 2016): <http://barentsobserver.com/en/business/2014/12/russian-shipbuilders-move-away-world-09-12>

Staun, Jørgen. "Ruslands strategi i Arktis", Forsvarsakademiet, 2015

Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI). "Military Expenditure (% of GDP)", The World Bank (8. april 2016): <http://data.worldbank.org/indicator/MS.MIL.XPND.GD.ZS?page=1>

STRATFOR. "Russia: Reading the Naval Deployment to Venezuela", 22. sept. 2008 (8. april 2016): <https://www.stratfor.com/analysis/russia-reading-naval-deployment-venezuela>

TASS Russian News Agency. “Russia applies to UN to confirm its Arctic Ocean borders – minister”, 5. aug. 2015 (8. april 2016): <http://tass.ru/en/russia/812724>

TASS Russian News Agency. “Russia files new bid with UN for expansion of Arctic continental shelf”, 4. aug. 2015 (8. april 2016): <http://tass.ru/en/russia/812402>

TASS Russian News Agency. “Russia will have full radar coverage of Arctic this year – defense minister”, 28. okt. 2014 (11. april 2016): <http://tass.ru/en/russia/756979>

TASS Russian News Agency. “Russian military held Center-2015 exercise to practice struggle against IS”, 6. okt. 2015 (11. april 2016): <http://tass.ru/en/defense/826605>

TASS Russian News Agency. “Russia’s Northern Fleet Arctic brigade lands Marines on Kotelny Island for first time”, 15. sept. 2015 (11. april 2016): <http://tass.ru/en/defense/821227>

TASS Russian News Agency. “Transfer of forces to Russia’s new Arctic command to be completed by mid-December”, 10. dec. 2014 (8. april 2016): <http://tass.ru/en/russia/766076>

TASS Russian News Agency. “Russia to base interceptors, front-line warplanes at Yakutia airfield from 2017”, 15. okt. 2014 (11. april 2016): <http://tass.ru/en/russia/754466>

TASS Russian News Agency. “Russian Northern Fleet’s ships to make voyages to Arctic, Mediterranean 2016”, 1. dec. 2015 (8. april 2016): <http://tass.ru/en/defense/840582>

TASS Russian News Agency. “Warships participating in FRUKUS exercise arrive in St. Petersburg”, 30. juni 2012 (8. april 2016): <http://tass.ru/en/archive/678085>

The Arctic. “Patrushev: Arctic should be an area of dialogue, peace, and good neighborliness”, 16. sept. 2015 (11. april 2016): <http://arctic.ru/international/20150916/167048.html>

The Moscow Times. “Russia’s Top Strategic Bombers Grounded After Crash Kills One Flyer”, juni 2009 (8. april 2016): <http://www.themoscowtimes.com/business/article/russias-top-strategic-bombers-grounded-after-crash-kills-one-flyer/523294.html>

The Moscow Times. “Russia to Form Arctic Military Command by 2017”, 1. okt. 2014 (8. april 2016): <http://www.themoscowtimes.com/business/article/russia-to-form-arctic-military-command-by-2017/508199.html>

Trenin, Dmitri & Pavel K. Baev. “The Arctic – A View from Moscow”, Carnegie Endowment for International Peace, 2010

Udenrigsministeriet. “Regeringen og Grønlands selvstyre indgiver i dag krav på kontinentalsoklen nord for Grønland”, 15. dec. 2014 (8. april 2016): <http://um.dk/da/udenrigspolitik/udenrigspolitiske-nyheder/newsdisplaypage.aspx?newsID=7D92317D-823E-4412-8BD4-5CBCADCCB45E>

Ukrinform. "Russia redeploys ships of Baltic and Northern fleets to Sevastopol, violates agreement with Ukraine", 3. marts 2014 (8. april 2016): http://www.ukrinform.net/rubric-politics/1626422-russia_redeploys_ships_of_baltic_and_northern_fleets_to_sevastopol_violates_agreement_with_ukraine_317983.html

United States Navy. "FRUKUS 2013 Wraps Up", 7. marts 2013 (8. april 2016):
http://www.navy.mil/submit/display.asp?story_id=75197

Vale, Paul. "Putin Loyalist Dmitry Rogozin Warns 'Tanks Don't Need Visas' Over Russian Military Presence In The Arctic", *The Huffington Post*, 26. april 2015 (8. april 2016):
http://www.huffingtonpost.co.uk/2015/05/26/putin-loyalist-dmitry-rogozin-warns-tanks-dont-need-visas-in-regards-to-russian-military-presence-in-arctic_n_7442736.html

Vedby Rasmussen, Mikkel et al. "Ukrainekrisen – og forandringen af dansk forsvars- og sikkerhedspolitik", Center for Militære Studier, juni 2013

Vokuev, Andrey. "Russia opens first Arctic search and rescue center", *Barents Observer*, 27. aug. 2013 (8. april 2016): <http://barentsobserver.com/en/arctic/2013/08/russia-opens-first-arctic-search-and-rescue-center-27-08>

Wade, Jonathan. "Canada Talks Ukraine at Arctic Council", *The Sentinel*, 27. april 2015 (8. april 2016): <http://thesentinel.ca/canada-talks-ukraine-at-arctic-council/>

Weitz, Richard. "Russia's Defense Industry: Breakthrough or Breakdown", *International Relations and Security Network*, 6. marts 2015 (11. april 2016): <http://www.isn.ethz.ch/Digital-Library/Articles/Detail/?id=188933>

White, Gregory L. "For Putin Ally, U.S. Sanctions Only Add to Anti-Russia Conspiracy Theory", *Wall Street Journal*, 30. sept. 2014 (11. april 2016): <http://www.wsj.com/articles/for-putin-ally-u-s-sanctions-over-ukraine-only-add-to-anti-russia-conspiracy-theory-1412009016>

Wohlberg, Megan. "Canada skips Arctic Council meetings in Russia", *Northern Journal*, 21. april 2014 (8. april 2016): <http://norj.ca/2014/04/canada-skips-arctic-council-meetings-in-russia/>

Zysk, Katarzyna. "Russia's Arctic Strategy: Ambitions and Constraints", *Joint Force Quarterly* 57, 2nd Quarter 2010, 103-110